

प्रधान सम्पादक
संघनायक भिक्षु अश्वघोष महास्थविर
४२५९११० (संघाराम विहार, ढल्को)

प्रकाशक र विशेष सल्लाहकार

भिक्षुणी धम्मवती
फोन: ४२५९४६६

सम्पादक

भिक्षुणी वीर्यवती
फोन: ४२५९४६६

सम्पादन सहयोगी

भिक्षुणी शुभवती

व्यवस्थापकहरू

चिनीकाजी महर्जन
फोन: ९८४९२५२६६२

ज्ञानेन्द्र महर्जन

फोन: ४२७५३७७, ९८४९३६६५९४

धुवरत्न स्थापित

फोन: ९८४९२६३३५५

सह-व्यवस्थापक

इन्द्रमान महर्जन

फोन: ९८४९४३४५७२

कार्यालय

धर्मकीर्ति बौद्ध अध्ययन गोष्ठी

धर्मकीर्ति विहार

श्रीघ: नघ:टोल

पोष्ट बक्स नं. ४९९२, काठमाडौं

फोन: ४२५९४६६

बुद्ध सम्बत् २५६२

नेपाल सम्बत् १९३८

इस्वी सम्बत् २०१८

विक्रम सम्बत् २०७५

विशेष सदस्य रु. २०००/-
वा सो भन्दा बढी
वार्षिक रु. १००/-
यस अङ्को रु. १०/-

धर्मकीर्ति
(बौद्ध मासिक)

THE DHARMAKIRTI
A Buddhist Monthly
25th SEPT 2018

वर्ष- ३६

अङ्क- ६

येँया पुन्हि

आश्विन २०७५

सत्पुरुषहरूले भौतिक सम्पत्तिमा अति लोभ गर्दै नन् । उनीहरू शान्तपूर्वक जीवन बिताउन चाहन्छन् । पञ्चकाम विषयक कुरा गर्न रुचाउँदैनन् । सुःख होस् या दुःख, त्यस विषयमा पनि केही बोल्दैनन् ।

आफ्नो निमित्त, आफ्ना परिवार पालन पोषणको निमित्त, धन र राज्य उत्थानको निमित्त अधार्मिक कार्यगरी समृद्ध बन्छु भन्ने विचार नगर्ने व्यक्तिलाई मात्र धार्मिक भनिन्छ ।

सांसारिक वन्धन रूपी समुद्र पार तरेर जाने मानिस थोरै मात्र हुन्छन् । बाँकी सबै तीरैतीरमा दगुरीरहन रमाउने गर्छन् ।

राम्ररी देशना गरिएका सद्धर्म अनुसार आचरण गर्ने ब्यक्ति मात्र यस दुस्तर सागर पार गरेर जान सक्छ ।

हिंसा नगरौं

शान्ति र स्वतन्त्रपूर्वक जीवन जीउन पाउनु सबै प्राणीको अधिकार हो । यो प्रकृतीको नियम हो । प्राकृतिक नियमलाई स्वभाव धर्म भनिन्छ । जसले यो स्वभाव धर्म उल्लंघन गर्छ, उसले अधर्म अपराध र अन्याय गरेको ठहरिन्छ । अधर्म गर्ने व्यक्तिलाई प्रकृतिले दण्ड दिन थाल्छ । त्यसैले आफ्नो स्वार्थको बसमा गई कुनै निर्दोष प्राणीलाई दुःख पीडा र दण्ड दिनु भनेको नै अपराध कार्य हो ।

भगवान् बुद्ध भन्नुहुन्छ—

**सब्बे तसन्ति दण्डस्स सब्बे भायन्ति मच्चुनो
अत्तानं उपमंकत्त्वा-न हनेय्य न घातये**

अर्थात्, दण्ड देखेर सबै डराउँछन् । मृत्यु देखेर सबै काँप्छन् । त्यसैले कुनै पनि प्राणीलाई आफू भैं सम्झी हिंसा नगर्नु र नगराउनु ।

हामीलाई अरूले दुःख पीडा दिने कार्य हामीलाई जसरी मन पर्दैन, त्यसरी नै हामीले अरूलाई दुःख, पीडा दिंदा उनीहरूलाई पनि मन पर्दैन । त्यसैले सबै प्राणीलाई आफू भैं सम्झी दुःख, पीडा नपुग्ने गरी राम्रो व्यवहार गर्नु हाम्रो कर्तव्य हो । जहाँ यी कर्तव्य पालन हुन्छ, त्यहाँ धर्म पालन गरेको ठहरिन्छ । जहाँ धर्म पालन हुन्छ, त्यहाँ धर्मले रक्षा गरेको हुन्छ । त्यसैले भगवान् बुद्धले भन्नुभएको छ—

**यादिसं वपते बीजं, तादिसं हरते फलं
कल्याणकारी कल्याणं पापकारी च पापकं**

अर्थात्, हामीले कर्मको क्षेत्रका जस्तो चेतना अगाडि सारी काम र कुरा गर्छौं, त्यस्तै फल हामी आफैले भोग्नुपर्ने हुन्छ । आफू र अरूलाई हीतोपकारको सोच राखी काम गरेको फलस्वरूप

भाग्यरूपी फल भोग्न पाउने छ भने आफ्नो मात्र स्वार्थ हेरी अरूलाई दिइएको दुःखबाट दशारूपी फल भोग्नुपर्ने हुन्छ ।

माथि उल्लेखित बुद्ध वचनले भनिरहेको छ, यस संसार मनको गतिले चलिरहेको हुन्छ । मन राम्रो भएमात्र हाम्रा लागि भाग्यरूपी फल सृजना हुने रहेछ ।

प्रकृतिको यो यथार्थ नियम बुझेको व्यक्तिबाट हिंसा र हत्या जस्तो घृणित कार्य कदापि हुनेछैन । यसलाई बुझेको कारणले नै होला २०७५ साल भदौ २५ गते सोमवारको गोरखापत्रमा “गुठी संस्थान अन्तरगतका मुलुकभरमा सबै कार्यालयले पर्वपूजामा दिदै आएको फर्मायसी पशुवलिलाई हटाउने भएको छ” भनी समाचार उल्लेख गरिएको छ । उक्त समाचारमा “संस्थान संचालक समितिमा प्रस्तुत भएको यो एजेण्डा समितिको बैठकबाट पारित भएको छ । सर्वोच्च अदालतबाट वलिप्रथा न्यूनीकरण गर्दै जानु भनी मिति २०७३ असोज २० गते सरकारको नाममा भएको परमादेशको पालन गर्ने सिलसिलामा संस्थानले यो कदम अगाडि बढाएको हो “भनी पनि उल्लेख गरिएको छ ।

गुठी संस्थानको यस कदम स्वागत योग्य छ । कदम उठाएनुसारको संकल्पलाई पालन पनि गर्न सकोस् । यस्तो कदम समाजका अन्य निकायहरूले पनि लागु गर्दै र पालन गर्दै पनि जान सकोस् । फलस्वरूप हाम्रो देशमा हत्या हिंसा र बलात्कार जस्तो अपराधिक कृत्याकलाप सेलाउँदै गई शान्त, सभ्य एवं इमान्दारपूर्वकको वातावरण सृजना हुन सकोस् ।

सम्यक समाधिको अभ्यास गर्नु आवश्यक-२

कल्याण मित्र सत्यनारायण गोयन्का

हामी कोशिस गर्दै रहन्छौं । स्वास हेर्दै-हेर्दै सूक्ष्म हुन थाल्छ र मन पनि केही समय टिक्न थाल्छ, एकाग्र हुन थाल्छ । तर अचानक फेरि भाग्छ, यता-उता कुद्न थाल्छ । मन कि त बितिसकेको कुरामा अल्भिन्छ कि त भविष्यको कुनै कल्पनामा अल्भिन्छ । यस्तो समयमा उदासी हुनु हुँदैन, धैर्य पूर्वक काम गरिरहनु पर्छ । कहिले काहीं मन एकदम चिडचिडाउँछ त्यो मान्छेले मेरो बेइज्जत गर्‍यो, उसले मलाई दुःख दियो आदि-आदि । अब स्वास हेर्दा थाहा हुन्छ कि जब-जब मनमा क्रोध आउँछ तब स्वास स्वाभाविक हुँदैन, फुल्न थाल्छ, स्थूल हुन थाल्छ, समता हराउँछ, जब रीस कम हुन्छ तब फेरि स्वास सामान्य हुन्छ र समतामा रहन्छ । यस्तै प्रकारले जब जब मनमा डर-त्रास आदि विकार आउँछ तब स्वास स्थूल हुन थाल्छ ।

यस्तै प्रकारले स्वाभाविक स्वासलाई हेर्दै-हेर्दै आफ्नो मनलाई पनि जानिन्छ, नाम र रूपको सम्बन्धलाई बुझ्ने यो शुरूका पाईला हुन्, अब पाईला उठाई सकेको छ । नाम र रूप एक आपसमा कसरी गाँसिएकोछ, कसरी मनले शरीरलाई प्रभावित गर्छ र कसरी शरीरले मनलाई प्रभावित गर्छ ।

नाम र रूपको जुन सम्बन्ध यहाँ थाहापाईयो त्यो आफ्नो अनुभवले थाहापाईएको हो । स्वासलाई हेर्दै हेर्दै संवेदना महसूस हुन थाल्छ । नाकको मुनिको सानो भागमा सम्वेदना थाहा हुन थाल्छ । तपाईं त्यस सम्वेदनालाई जस्तो छ त्यस्तै कुनै प्रतिक्रिया नगरी हेर्नु पर्ने हुन्छ ।

यदि चिलाउँछ भने त्यसलाई केवल थाहापाउने न कन्याउने । त्यसलाई हेरिरहने कि यो चिलाउने सम्वेदना कति बेर रहीरहन्छ । यो सम्वेदना केही बेर रहन्छ, जोडले चिलाउन थाल्छ, केहीबेर यस्तै रहन्छ तर केही समय पछि हराउँदै जान्छ । त्यो रहीरहँदैन, त्यो नित्य होइन । यो कुरा प्रत्येक सम्वेदनाको प्रति लागू हुन्छ, जस्तो गर्मी, ठण्डी आदि । निर्देशन त उही हो कि सम्वेदनालाई केवल हेर्नु

केही नगर्नु । यस्तो गर्नाले हामी पहिला भैं अन्ध प्रतिक्रिया नगरेर मनको यस पुरानो स्वभावबाट विस्तारै बाहिर निस्कदै छौं— यसप्रकार मनको पुरानो स्वभावमा परिवर्तन आउन थाल्छ ।

यसप्रकार साधक आनापान सतिको अभ्यास गर्दा-गर्दै प्रज्ञाको काम, विपश्यनाको काम प्रारम्भ गर्दछ । जहाँ जहाँ जीवन छ अर्थात् जहाँ जहाँ नाम-रूप छ त्यहाँ-त्यहाँ शारीरिक सम्वेदना हुन्छ । यो प्रकृतिको नियम हो । जब नाम (मन) शरीरबाट छुट्छ तब शरीर लाश बन्दछ । त्यसैले जहाँ-जहाँ नाम (मन) छ त्यहाँ त्यहाँ जीवन छ । तब **फस्स पच्चया वेदना** - जब कुनै बाहिरी वस्तु आफ्नो इन्द्रियको सम्पर्कमा आउँछ तब सम्वेदनाको प्रवाह प्रारम्भ हुन्छ र सम्पूर्ण शरीरमा फैलिन्छ ।

हामीलाई थाहा छ कि बुद्धको शिक्षाको उद्देश्य केवल मनलाई एकाग्र गर्नु होइन, मनोविकारलाई हटाई विशुद्ध गर्नु हो ता कि साँच्चैको शान्ति अनुभव गर्न सक्नु । त्यसैले आनापान सति गर्नुको महत्त्वलाई बुझ्नु पर्छ र सम्यक समाधि अभ्यास गर्नुको महत्त्वलाई बुझ्नु पर्छ ।

मनलाई विशुद्ध गर्नको लागि अथवा सबै प्रकारका दुःखबाट बाहिर आउनको लागि प्रज्ञा अर्थात् विपश्यनाको अभ्यास गर्नु पर्छ । विपश्यनाको अभ्यास शारीरिक सम्वेदनाको अनित्यलाई तटस्थ भावले थाहापाउनु हो । सम्वेदना थाहापाउनको लागि मनलाई सूक्ष्म र सम्वेदनशील बनाउनु पर्दछ । बुद्धको मार्गमा अधि बढ्नु भन्नुको तात्पर्य उहाँको शिक्षा अनुसार काम गर्नु हो । मनलाई तह लगाउँदै यसप्रकार प्रशिक्षित गर्नुपर्छ कि नाकको मुनि माथिल्लो ओठ माथिको तीन कुनै यसक्षेत्रबाट शुरू गरेर पछि शरीर मा हुने स्वाभाविक सम्वेदनालाई समतापूर्वक थाहापाउन सक्नु । वास्तवमा यही गर्नुपर्छ ।

(बाँकी २४ पेजमा)

अज्ञानी राहुल बोध भयो

भिक्षु अश्वघोष

सिद्धार्थ कुमार बुद्ध हुनुभएर ७ वर्ष पछि कपिलवस्तु जानुभयो । त्यसबेला यशोधरा देवीले राहुललाई भनिन् – तिमी आफ्नो बुवा समक्ष गएर अंश माग्नु। राहुल कुमार भगवान् बुद्ध समक्ष गई भन्यो–

“तपाईंको छाँया सित्तल छ,”

बुद्धले सोध्नुभयो- “तिमी यहाँ किन आएको ?” राहुलले भन्यो–

“भन्ते ! आमाले तपाईंसंग सम्पत्ति छ । त्यही सम्पत्ति अंश लिएर आउनु भनी मलाई यहाँ पठाएको ।”

भगवान बुद्धले मसंग भएको सम्पत्ति यही पहुँलो वस्त्र हो भनी राहुल कुमारलाई पनि पहुँलो वस्त्र लगाई प्रव्रजित गर्नुभयो । भरखर ७ वर्षको बालक राहुलको बुद्धि त्यति छिपेको थिएन । उसलाई भगवान् बुद्ध उसको बुवा भनेर मात्र थाहा थियो । त्यसैले उसमा विस्तारै अभिमान चढ्न थाल्यो ।

भगवान् बुद्धले राहुल भिक्षु सारीपुत्रलाई जिम्मा लगाइदिनु भयो । बालक राहुललाई भिक्षु अनुशासन विषयमा त्यति ज्ञान थिएन । भिक्षु सारीपुत्रले ज्ञानकाकुरा सिकाए पनि उसले राम्ररी ध्यान दिएन । भिक्षुहरूलाई यसले यसरी भन्ने गर्थ्यो–

“मलाई चिन्नुहुन्छ ? म को हुँ ? मेरो बुवा बुद्ध हुनुहुन्छ ।”

यो कुरा अन्य भिक्षुहरूले भगवान् बुद्ध समक्ष पुऱ्याउँदै भन्न थाले–

“भन्ते ! राहुल कुमारलाई सम्झाउन पऱ्यो । उसले आफूभन्दा ठूला भिक्षुहरूको कुरातर्फ ध्यान दिदैन । अनुशासन पालन भइरहेको छैन ।”

भगवान बुद्धले राहुल कुमारलाई अम्बलट्टिक जंगलमा लानुभयो । उहाँले पानीले भरिएको लोटा हल्लाउँदै राहुललाई प्रश्न गर्नुभयो–

“राहुल ! यस लोटामा के छ ?

राहुल– पानी भरिएको छ ।

बुद्ध – मैल यो लोटा हल्लाउँदा आवाज आयो ?

राहुल– पानी भरिएको कारणले आवाज आएन ।

त्यसपछि भगवान बुद्धले त्यो लोटाको पानी आधी फाली फेरि राहुललाई प्रश्न गर्नुभयो–

बुद्ध- राहुल ! अब यस लोटा हल्लाउँदा आवाज आयो ?

राहुल– पानी आधा मात्र बाँकी भएकोले लोटा हल्लाएको बखतमा छप्प्याङ्ग छप्प्याङ्ग आवाज आयो ।

त्यसपछि भगवान् बुद्धले लोटामा बाँकी भएको पानी सबै फाली लोटा खाली पार्नुभयो । त्यसपछि उहाँले राहुललाई फेरि यसरी प्रश्न गर्नुभयो–

भगवान बुद्ध – राहुल ! अब यी लोटामा के छ ?

राहुल – लोटा खाली भयो । पानी नचलेको कारणले आवाज पनि आएन”

भगवान बुद्ध–

राहुल ! जसरी पानीले भरिएको लोटा चञ्चल छैन, स्थीर र गम्भिर भएको कारणले आवाज निस्किएन । लोटा हल्लिएन । तर आधा मात्र पानी भएको लोटामा पानी चलेको कारणले लोटा हल्लियो र आवाज पनि निस्कियो त्यसरी नै ज्ञानको कमी भएको कारणले तिमी चञ्चल बन्दै अभिमानी बन्न पुगेका छौ । त्यसरी नै पानी नभएको रीत्तो लोटा काम नलागे जस्तै तिमी पनि भुटो कुरा गरी बोली बचन, नराम्रो भएको कारणले तिमी पनि रीत्तो लोटा जस्तै काम नलाग्ने रीत्तो मानिस बनेका छौ । रीत्तो लोटालाई कसैले वास्ता नगरे जस्तै तिम्रो नराम्रो बानी व्यवहारको कारणले तिम्रीलाई पनि कसैले मन पराउने छैन । कसैले माया गर्ने छैन । अंश लिनको लागि मकहाँ आएका तिम्रीले असल र ज्ञानी बनी ज्ञानको अंश छिटो संगाल्न पऱ्यो ।”

यसरी भगवान बुद्धले राहुललाई एकान्त जंगलमा लगी अर्ती दिनुभएको विषय मज्झिम् निकाय अम्बलट्टिक राहुलोवाद सूत्रमा विस्तार रूपले उल्लेख गरिएको पाइन्छ ।

भगवान् बुद्धबाट अर्ती सुनिसकेपछि राहुल कुमारले मनमनै सोच्नुभयो–

“भगवान बुद्धले मलाई एकलै जंगलमा ल्याई अर्ति दिनुभएको कारण म अज्ञानी भएकोले हो । अब देखि म ज्ञानी बन्नेछु । यति सोची उसले भगवान् बुद्ध समक्ष

यसरी प्रार्थना गरे—

“भो गुरु ! भोलिदेखि मैले गर्नुपर्ने कार्यहरू के के हुन् ती सबै बताइदिनुस् ।”

भगवान बुद्धले भन्नुभयो—

“सबेरै उठेर कुचो लगाई सफा सुग्धर गर्ने । पानी ल्याएर जहाँ राख्नु पर्ने हो राखिदिने । आफूभन्दा ठूलावडाको अपमान नगर्ने । आज्ञाकारी बन्ने ।”

भगवान् बुद्धबाट अर्ति उपदेश पाइसकेपछि राहुल ज्ञानी बन्थो । विहान सबेरै उठेर कुचो लगाई सफा गर्न थाल्यो । आसन विछाउने काम गर्न थाल्यो । यसरी राहुल कुमार विहान सबेरै उठेर सफा गरिराखेको देखेर अन्य श्रामणेरहरू अबेला सम्म पनि सुतिरहे । त्यसपछि भगवान् बुद्धले तिनीहरूलाई बोलाई सतर्क पार्दै भन्नुभयो —

तिमीहरू किन अलछ्छी भएका ? राहुल ज्ञानी भइसकेको छ । उसले विहान सबेरै उठेर सबै काम भ्याउन थालिसक्यो उसले चर्पी पनि सफा गर्छ । तिमीहरू पनि राहुल जस्तै ज्ञानी बन्न सिक ।”

भगवान् बुद्धको अर्ती सुनिसकेपछि अरू श्रामणेरहरू इर्ष्याले जल्ल थाल्यो र यसरी आफू आफूमा कुरा गर्न थाले—

“भगवान् बुद्ध पनि आफ्नो छोराको मात्रै प्रशंसा गर्नुहुँदो रहेछ । हामीलाई भने गाली मात्र दिनुहुँदो रहेछ । राहुलको कारणले हामीले गाली खानु पर्‍यो यति सोची इर्ष्याले जलेका तिनीहरूले राहुलको दोष र कमजोरीहरू खोज्न शुरू गरे । तर राहुल सतर्क र होशियार बन्दै ज्ञानी बन्न रूचाएको श्रामणेर भएकोले उसको दोष र कमजोरी पत्ता लगाउन भने सकेन उनीहरूले ।

एकदिन राहुल विहान सबेरै सफा सुग्धर गरिसकेपछि फेरि आफ्नो कोठामा गई आराम लिन थाल्यो । यही मौका छोपी अन्य श्रामणेरहरूले बाहिरको धूलो ल्याई राहुलले सफा गरिसकेको स्थानहरूमा छरिदियो । यति गरिसकेपछि उनीहरू भगवान बुद्ध समक्ष गई यसरी चुकली लगाउने थाले —

“भन्ते ! तपाईंले राहुलको प्रशंसा गर्नु भएको थियो । धेरै ज्ञानी छ सफा सुग्धर पार्न सिसपालु छ भनेर । तर खै त आज राहुल अहिले सम्म पनि सुतिराखेको छ कहिं पनि कुचो लगाएको छैन ।”

भगवान् बुद्धले राहुललाई बोलाउन पठाई, सोध्नुभयो —

“राहुल तिमीलाई सञ्चो छैन ? किन कुचो नलाएको आज । सबै ठाउँमा धूलै धूलो छ रे ।” राहुल आफै गएर हेर्छत आफुले बढारिसकेको ठाउँमा धूलो छरिएको देख्यो । तर केही पनि प्रतिक्रिया नगरी खुरूक्क गई कुचो लिएर सबै ठाउँमा फेरि बढारेर धूलो फाली कोठामा गए ।

यो देखी ती मतिहीन श्रामणेरहरूले विचार गरे — “राहुल कुमार त साँच्चै असल र ज्ञानी बनिसकेको रहेछ । वेकारमा हामीले पाप कमाउनु पुगेका रहेछौं । निर्दोष व्यक्तिलाई लाञ्छना लगाउनु ठूलो अपराध हो । यसको दुष्परिणाम आफैले भोग्नु पर्ने भयो । अब देखि हामी पनि राहुल जस्तै ज्ञानी र शिक्षित बन्नु पर्‍यो ।”

यति सोची ती श्रामणेरहरू पनि ज्ञानी बने ।

धन्य खः मां

लेलिन शाक्य

मचाया वात्सल्य माया

पुता धकाः व्वलंकल

मचा थःगु ला, हि खः

धयागु मां जुयाः थ्वीकल

धन्य खः मां छ धन्य खः

मचां ट्ठकूसां मां जुया

ट्ठंबिट्ठं मचाया सुचुकल

मचां हाय्कूगु ख्ववि

ह्येकाः मायां हुइकल

धन्य खः मां छ धन्य खः ।

दया माया स्नेह करूणा

मां जुयाः नुगल्य् लुइकल

मातृ स्नेह छंके दयाः

ममतामयी जुइ सय्कल

धन्य खः मां छ धन्य खः ।

कञ्जुस बन्नु हुँदैन

धम्मवती गुरुमां

कञ्जुस बन्नु पनि एउटा विनाशको कारण हो । कञ्जुस बन्नु नै आफूलाई खानेकुरा वा अरु कुनै कुरा प्राप्त हुँदा खेरी अरूलाई पनि बाँड्नु पर्ला भनेर बाँडेर दिन र खाउन नपर्ने उपाय गर्नुलाई नै कञ्जुस बन्नु भनिन्छ । त्यति मात्रै होइन, लेखपढ गर्न नजाने सम्म आमा, बाबु, दाइ, दिदी, गुरु साथीहरूको सहायता लिएर पढी, पार गरी सकेपछि काम गरेर पैसा कमाएपछि पहिले आफूलाई गुण गर्नेहरूलाई खाउनु पर्ला भनेर अलग्गै बस्नु जानु, निहुँ खोजेर भगडा गर्नु यी पनि कञ्जुसी कै लक्षण हुन् । यसरी कञ्जुस हुनाले जीवनमा आफूले नै धोका खानु पर्ला, आफैलाई नै हानि हुन्छ भन्ने कुरा बुझाउनको लागि पहिले घटिसकेको एउटा कथा सुनाउँछु—

पहिले-पहिले वाराणसी देशमा ब्रह्मदत्त राजाले राज्य चलाई राखेको बेलामा बोधिसत्व जङ्गलमा वृक्ष देवता भएर जन्मनु भयो । त्यति बेला एउटा गाउँमा माछा मारेर जीविका चलाई राख्नेहरू पनि बस्दथे । त्यहाँ जसले माछा मारेर ल्याए पनि सबैले बाँडिचुँडि खाने चलन थियो । एकदिन एउटा कञ्जुसले माछा मार्न गयो । जाल नदीमा फाल्नासाथ तलसम्म गई एउटा रुखको हाँगामा अड्किनाले तानेर तानि नसक्नु भएछ । अनि त्यो कञ्जुसले विचार गरेछ, पक्कै पनि जालमा ठूलै माछा परेछ । यो माछा गाउँमा लगेमा अरूलाई पनि बाँड्नु पर्ला किनकि अरूहरूको पालोमा पनि मैले बाँडेर लिई खाइसकें । अब यो ठूलो माछा सबैलाई बाँडेर खाउन नपर्ने गर्नलाई के उपाय गर्नुपर्ला, भनेर उसले विचार गर्नुभयो ।

अनि सँगै आएको छोरालाई बोलाएर भन्यो— “हेर छोरा, तँ चाँडै दौडेर घर गई आमालाई भनि देउ कि हामीले एउटा ठूलो माछा पाउने भो । त्यसैले त्यो माछा घर ल्याउँदा अरूलाई बाँडेर खाउन नपर्ने गर्नलाई तेरो आमालाई गाउँका सबैसँग भगडा गरेर हाम्रो घरमा कोही पनि आउन मन नपराउने र हामीसँग बोल्न मन नपराउने गरी राख भनि देउ ।” यसो भनेर छोरालाई घर पठाए ।

स्वास्नी चाहिं पनि कोहीभन्दा कम्ति थिइनन् । साँच्चै उनी त लोग्नेले भनेर ल्याए जस्तै गाउँलेहरूको घर-घरमा गई भए नभएको निहुँ खोजेर गाउँलेहरूसँग

भगडा गरी बोल्न नपर्ने बनाइदियो । हुँदै नभएको कुरो लाएर चोर आदि ठहर्‍याई अरूसँग भगडा गरिरहेकी देखेर गाउँको मुखियाले उनलाई दण्ड स्वरूप थुनिदियो ।

उता लोग्ने चाहिं ठूलो माछा पत्थो भनेर जाल तान्दा तान्दै नदी मै खसेर त्यहिं रुखमा ठक्कर खाई आँखा गुमाई अन्धो भएर त्यहिं बसी रोइराखे ।

छोरो चाहिं आफ्नो आमा आपत्तिमा परेको कुरा सुनाउन भनेर बाबु कहाँ आउँदा खेरी बाबुको दुःख र आपत देखेर दौडेर गई गाउँलेहरूसँग गुहार माग्नु गयो । तर के गर्ने ? कञ्जुस भनेर अरूलाई पनि बाँडि दिनु पर्ला भनेर सबैसँग भगडा गरी सबैलाई शत्रु बनाई राखिसक्यो । कहाँ को गुहार ? त्यो कञ्जुस नदी मै त्यसै मत्थो । त्यसैले आफूसँग भएको कुरा आफै मात्रै खान्छु भनेर लोभी बन्थो भने यसरी नै दुःख हुन्छ । उखान पनि छ कि एक हातले तालि बज्दैन । त्यसैले कञ्जुस भई आफ्नो दिने पालोमा भगडा गर्नु हुँदैन । भगडा गर्नु भने आफ्नो विनास हुनेछ । ❖

बुद्ध, धर्म, व संघया शरणय्

कल्याण लँपुई प:ला: न्हयाका स्व
मज्जूसा भाय्म्वा: कर याई मखु स्व:
संसारया प्राणीपिं भिं यायुत व:पिं स्व
जन्म मरणया खँ थुईका विईम्ह स्व

बुद्धया शरण.....

न्हयाक्व द:सां मगा: मनं च्यूसा गा:

न्हयाक्व स्व:सां मगा: मनं स्व:सा गा:

गुलि स्यूपिं वल स्व गुलि दुपिं वन स्व

अनित्यया संसार ल्यनी मखु छुं हे स्व

बुद्धया शरण.....

ध्यान च्वंसां हे मन स्थिर जुई

पञ्चशील पालनया मन भिं जुई

निर्वाणया लँपुई नं भी फुकं वनेनु

मनू जुया: सार्थक जुईनु

बुद्धया शरण

- राम बहादुर महर्जन, ल.पु. मिखावहाल, पाटन ढोका

सङ्खपाल जातक

वीर्यवती

ज्यादै सुन्दर र लायकको शरीर थियो उसको । उ यसरी बसिरहेको थियो, मानो राम्ररी गाँसिएको मालालाई मिलाएर पट्टाई राखिएको जस्तो देखिन्थ्यो । आँखाहरू जिञ्जुक फल समान थिए भने शीर जय सुमन समान थियो । यसरी उ ज्यादै नै सुन्दर देखिरहेको थियो । टाढाबाट हेर्दा एक सानो डुंगा जत्रो देखिन्थ्यो उ ।

आफ्नो अल्याख भौतिक सुख सम्पत्ति र सुख ऐश्वर्य देखि विरक्तिएका संखपाल आफ्नो नाग योनीलाई त्यागी मनुष्य योनीमा जन्म लिई यस संसारको जन्म मरण चक्रलाई अन्त्य गर्न सक्ने बोधिज्ञान प्राप्त गर्ने संकल्पमा दृढ रहेका थिए । किनभने मनुष्य योनीको अतिरिक्त अरू कुनै पनि योनीका प्राणीले यो अमूल्य शक्ति प्राप्त गर्न असम्भव थियो ।

नाग भवनमा रहँदा उसले उपोसथ-व्रत पालन गर्न सकेन । शील भंग हुने गर्थो त्यहाँको वातावरणमा रहँदा । त्यसबेला देखि उ नाग भवनबाट निस्केर कर्णपेण्ण नदीबाट पर महामार्ग र साना मार्गहरू बीच सर्पको गुफालाई घेरी उपोसथ व्रत पालन गरेर दान दिने चेतनाले युक्त भइरहे । उसको चित्त यसरी त्यागमय भावनाले उत्प्रेरित भइरहेको थियो-

“जसलाई मेरो छाला चाहिन्छ, उसले मेरो छाला लिएर गए पनि हुन्छ । जसलाई मेरो मासु चाहिन्छ, उसले मेरो मासु लिएर गएपनि हुन्छ ।”

यसरी उसले आफ्नो बलिदान गरी सर्प गुफाको मुख तर्फ रही, श्रमण धर्म पालन गरी चुतर्दशी तथा पुर्णिमाको दिन सम्म त्यहीं रही प्रतिपदाको दिन नाग भवन फर्किने गर्थो ।

एकदिन जब उ यसरी नै शील पालन गरिरहेको थियो, तब त्यस समय सीमा प्रदेशका १६ जवान ग्रामवासी शिकारीहरू हातमा हतियार लिई शिकारको लागि जंगल पसे । जब उनीहरूले जंगलमा केही शिकार भेट्टाएनन्, तब उनीहरूले सर्प गुफामा रही आफ्नो शील पालन गरी त्याग चित्त राखी अधिष्ठानमा दत्तचित्त रहेका

संखपाल नागराजालाई देखे । अनि उनीहरूले सोच थाले- “आज हामीलाई कुनै पनि शिकार प्राप्त भइरहेको छैन । त्यसैले हामीले यही नागराजालाई मारेर खानेछौं । तर यो धेरै ठूलो र अजङ्गको छ । यसलाई समात्ने बेला यो भाग्न पनि सक्छ । अब यो भाग्न नसक्ने तरीकाले उपाय निकाली यसरी बसिरहेको मौका पारी यसको टाउकोमा शूल (एक तीखो हतियार) ले रोपेर यसलाई दुर्बल पारी समात्न पर्थो ।”

संखपाल नागराजाले ती १६ जवान शिकारीहरूको पदचाप सुनी आफ्नो फणाबाट टाउको उठाई आफ्ना राता राता आँखा खोली आफूलाई समात्नका लागि हातमा शूल लिएर आइरहेका शिकारीहरूलाई हेदै सोचे - “ आज मेरो मनोरथ पूर्ण हुने भयो । मैले आफ्नो बलिदान गरी दृढ संकल्प गरिसकेको छु । यिनीहरूले जुन समयमा मेरो शरीरको शक्तिलाई कुटी टुक्रा-टुक्रा पार्नेछन् तब मैले मेरो शरीरमा रहेका अपार शक्ति मध्ये कुनैपनि शक्ति प्रयोग गर्ने छैन । र यस कार्यको विरोध गर्ने छैन । उनीहरूले मलाई शास्ति गर्नेबेला मैले आफ्नो आँखाले सम्म पनि क्रोध चित्त राखी हेर्ने छैन ।”

यति विचारगरी आफ्नो शील भंग होला भन्ने डरले संखपाल नागराजाले आफूले उठाएको टाउको पनि विस्तारै फणाभित्र नै घुसाई चुपचाप आफ्नो शरीरलाई शिकारीहरू समक्ष सुम्पेर बसे ।

शिकारीहरू नागराजाको समिप पुगी उसको पुच्छर समाटी तानेर उसलाई जमीनमा खसाले । अनि तीखो शूलले नागराजाको शरीरका विभिन्न आठ ठाउँहरूमा घोपी प्वाल पारे । त्यही प्वालहरूमा काँटेदार वेंतका काठहरूले घोचे । अनि त्यही काठको आधारमा नागराजालाई बोकेर हिँडे । यसरी आफूलाई शूलले घोपेको बेला नागराजाले शिकारीहरूलाई एक पटक पनि क्रोधले भरेको आँखाले हेरेन । उसले आफ्नो सम्पूर्ण शरीर शिकारीहरूको हातमा अर्पण गरेको थियो । जब उसलाई शिकारीहरूले काँटेदार काठले घोपी बोकेर लगिरहेका

थिए, तब उसको टाउको भुईमा लत्रिएको थियो । अनि ती शिकारीहरूले नागराजाको नाकमा सानो शूलले प्वाल पारी त्यसमा डोरी पसाई डोरी समाती बोकेर लगे ।

जन्म मरण चक्रबाट मुक्ति बोधि ज्ञान (बुद्धत्व) प्राप्त गर्ने संकल्पमा दृढ रहेका शंखपाललाई आफ्ना धन सम्पत्ति र आफ्नो विशाल शरीरको कुनै लोभ लालच र महत्त्व रहेन । त्यस समय विदेह राष्ट्रको मिथिला नगरको आलार नाम गरेका गृहस्थ पाँचसय गाडाहरूका साथ आरामसंग गाडामा बसी गइरहेका थिए । उसले ती शिकारीहरूले बोधिसत्त्व शंखपाल नागराजालाई यसरी पीडा दिई शिकारको रूपमा लगिराखेको दृश्य हेर्न सकेन । त्यसैले उसले ती सबै सोह्र जवान शिकारीहरूलाई एक एक बयल, आधा आधा अञ्जली भरि सूनका मासाहरू, ओढ्ने ओछ्याउने कपडा तथा उनीहरूका श्रीमतीहरूलाई समेत वस्त्रहरू र आभरणहरू दिई विदा गरे । यसरी

उसले शंखपाल नागराजालाई शिकारीहरूको बन्धनबाट मुक्त गरी अभय दान दिए ।

शंखपाल नागराजाले आफ्नो जीवन दातालाई आफुले सक्दो सेवा गरे । आलार गृहस्थले पनि शंखपाल नागराजाका आदर्शमय जीवनलाई प्रशंसा गर्दै उनीतर्फबाट थुप्रै आदर्शहरू सिकेर आफ्नो जीवनलाई राम्रो मार्गमा डोऱ्याए । ❖

- “प्राणी हिंसा गर्ने व्यक्तिलाई आर्य भनिन्दैन । प्राणी हिंसा नगर्ने व्यक्तिलाई मात्र आर्य भनिन्छ ।”
- “विना विचारले यदि कसैले न्याय गर्न खोज्छ भने त्यो न्यायाधीश होइन । जुन पण्डितले साँचो र झूठो दुवैको निर्णय गरी, विचारपूर्वक पक्षपात नरखी, न्याय गर्छ, उसैलाई धर्म रक्षा गर्ने साँच्चिको न्यायाधीश भनिन्छ ।” - धम्मपद

अनिच्चावत संखारा उप्पादवय धम्मिनो
उपज्जित्वा निरुज्झन्ति तेसं वूपसमो सुखो

जन्म-
२०१४ कार्तिक ६

दिवंगत-
२०७३ आश्विन १०

दि. मैत्री रत्न तुलाधर

रत्न विपश्यना विहारया नाम रूप पुचःया सदस्य धार्मिक ज्याय् श्रद्धां भयव्यूह, मिलनसार व्यक्ति **मैत्री रत्न तुलाधर** दिवंगत जुयादिल । वय्कःया दाजुपिं सर्वज्ञ रत्न तुलाधर (वकिल), अशोक रत्न तुलाधर, जहान दान शोभा तुलाधर लगायत सकलें छयेजैःपिसं नं संसारया त्रिलक्षण स्वभावयात थ्वीकाः बाँकी दुगु जीवन भाग्यशाली याय्फय्मा । अथेहे दिवंगत मैत्रीरत्नया परलोक जीवनय् मगाः मचाःगु छुं हे मदया, धर्मानुकुल जीवन जुयाः याकनहे निर्वाणया हेतु चूलाय्मा धकाः मनंतुंसे पुण्यानुमोदन यानाच्चना ।

नाम रूप पुचः

रत्न विपश्यना विहार

सानो भय्याङ्ग, स्वयम्भु

नकारात्मक विचार

नरेन्द्रनाथ भट्टराई

सबै प्रकारका दुःख, चिन्ता र अशान्ति हुनाको मूल कारण हामीमा उठ्ने नकारात्मक विचार हो । वास्तवमा अज्ञान भनेको पनि यही हो । कुनै पनि काम कुरा वा घटनालाई प्रतिकूल, दुःखदायी, हानिकारक र नराम्रो विचार लिएर सोच्नुलाई नकारात्मक विचार भनिन्छ । जस्तो आफू वा परिवारका कोही विरामी भयो भने मर्ने पो हो कि ? मर्दा कति दुःख होला ? मर्नो भने के गर्ने ? यस्ता यस्ता अनेकन नचाहिंदा फाल्टु नकारात्मक कुरा विचार गरेर बस्नु ।

कुनै ठाउँमा पति र पत्नी थिए । विवाह गरेको पाँच वर्षपछि पत्नीले गर्भधारण गरेकीले दुबैजना बहुतै खुशी भए । ३/४ महिनापछि एकदिन पत्नीमा यस्तो विचार आयो, “यदि मेरो पेटको बच्चा जन्मने बेलामा उल्टो भएर बसिदियो भने हामी आमा छोरा दुबैको ज्यान जान पनि सक्छ । केही गरी त्यो बच्चा जन्मदा म मर्ने भने कसैले त्यो बच्चाको देखभाल गर्ला ? कसरी हुर्कला ? यदि लोगनेले अर्को स्वास्नी ल्याए भने त्यो सौताले मेरो छोरालाई कस्तो हेला गर्ली होली ? मलाई अपरेशन गर्दा कस्तो दुख्ने होला ? आदि आदि । पति चाहिं अर्कै सोचमा परे । यदि मलाई यस्तो माया गर्ने श्रीमती बच्चा जन्माउने क्रममा मरिन् भने के गर्ने होला ? त्यसो भयो भने त म पनि किन बाँच्दछु र ! के गरेमा र कस्तो गरेमा सजिलो होला भनेर आत्महत्याका अनेकन उपायहरू समेत सोचन थाले । दिन बित्दै गयो, ठीक समय आइपुगेपछि सामान्य हिसाबले ती आइमाईले बच्चा जन्माइन् । बच्चा स्वस्थ र राम्रो थियो । आमा पनि स्वस्थ नै थिइन् । बच्चा हुर्कदै गयो, घरको स्थिती यथावत चल्दै गयो ।

धक्कार छ ती मानिसलाई जो यस्तै किसिमका अनावश्यक कुरालाई विचार गरेर बेकारमा आफूलाई चिन्ता र अशान्तिको भूमरी भित्र पार्दछन् । राम्ररी हेर्ने हो भने आजका अधिकांश मानिस यस्तै नकारात्मक विचार गरेर नै आफ्ना अमूल्य समय खेर फालिरहेका हुन्छन् । हुँदै नहुने, घट्दै नघट्ने, पर्दै नपर्ने काम कुरामा नै मानिसको दिल दिमागको ८०% प्रतिशत भाग व्यय भइरहेको छ ।

स्वर्ग स्वयाः नं

तः धंगु मांया मुल

प्रेम लक्ष्मी तुलाधर, इत

मां छिगु गुन गुलि बाँलाःगु
स्वस्वँ हे स्वय् मगाःगु
घ्यो थें नायूगु मधुर वचन छिगु
माया ममतां भय्यूगु व वचन
अथाह सागरय् न्ह्यानाच्वंगु कलकल सःया लः थें

नस्वाःगु क्यबय् त्वयाच्वंगु थीथी स्वाँ थें
छिगु न्ह्योने च्वनेबले मन आनन्द विभोर
न्ह्यइपुगु लकसय् छिनाच्वनागु पलाः थें
लनेगु छुँहे वस्तु मद्दु छिगु ममताया न्ह्योने
खँग्वलं कने मफु छिगु माया जिमित गुलि दु धकाः

दुसा सिर्फ आभास जक सिचुगु फय् थें
ला व लुसिया क्वातुगु स्वापू गुलि दु
मां व मचाया दथ्वीयागु माया या स्वापू नं उलि हे
दय्फैमखु मेपिं नाप थुजोगु पवित्र स्वापू
उकें न्ह्याथाय् वंसां रक्षा यानाच्वनी मांया
किचलं

धाइगु खःला थुकीयात हे रक्षा चक्र धकाः
मांया अनन्त गुणं पूर्णगु ममता अमूल्य
थी थी तीर्थ स्थलया मू दुगु जल थें
अमृत रूपी दुरू त्वंकाः व्वलंकूम्ह मां
उम्ह मांया मुल खः जिगु लागि स्वर्ग
मांया सुसाः कुसाः याय्दुगु अहो भाग्य
सायद हे सुयाकें जक दै थजोगु भाग्य
उकें जिं थःत थम्हं भाग्यमानी ताय्काच्वना
मांयागु भलसां हे न्ह्याःवनेगु पलाः दत जितः
मांयागु आशीर्वाद हे सफलताया मुल खः जिगु ।

गोपा

कोलिय राजा दण्डपाणी सुप्रबुद्धकी गुणवती कन्या गोपा पछि गएर यशोधरा नामले प्रख्यात भइन् । जस्तो नाम, त्यस्तै गुणले पनि सम्पन्न भएकीले उनले आफ्नो जीवनकालमा वास्तविक रूपमै महान यश धारण गरेकी थिइन् । कपिलवस्तु राज्यका दिव्य राजपुत्र युवराज सिद्धार्थको बारेमा महामुनिहरूले यसरी भविष्यवाणी गरेका थिए— “राजकुमार सिद्धार्थले बैभव त्याग गरेमा उनले विश्वलाई कल्याण गर्नेछ ।”

महाराजा शुद्धोदनले आफ्नो एकमात्र सर्वगुणसम्पन्न राजपुत्रलाई राजकाजतर्फ आकर्षित गर्नको लागि उनलाई बैभवशाली वातावरणको पूर्ण व्यवस्था गरिदिएका थिए । ऋतु अनुसारको सुख सुविधा प्रदान गर्ने प्रासाद एवं उपवनको साथसाथै संगीतको ध्वनीको रमणीय वातावरणमा युवराज सिद्धार्थलाई हुर्काइएको थियो, तर उहाँको मन त्यस्तो कुनै पनि भौतिक बैभवमा रमाउन सकेको थिएन ।

सधैं भैं एउटा महोत्सवमा अन्य देशका धेरै राजकुमारीहरूलाई आमन्त्रित गरिएको थियो । उत्सव समापन पछि उनीहरूलाई राजकुमार सिद्धार्थको तर्फबाट पुरस्कार दिलाउने वन्दोवस्त पनि गरिएको थियो । सबै सुन्दरीहरू उपहार लिदै फर्के । अनि सुन्दरी गोपाको पुरस्कार लिने पालो आयो । किन्तु त्यस समय राजकुमारसंग पुरस्कार दिने वस्तु सबै सिद्धिसकेको थियो । तैपनि उनी युवराजसंग बिदा लिनको लागि अगाडि गइन् । साहस गरी मुग्धा गोपाले विणाको स्वर जस्तै सुरिलो स्वरले भनिन्— “म पनि आमन्त्रित राजकुमारीहरू मध्ये एक हुँ, राजकुमार !” अनि राजकुमारले उनीलाई एउटा सुनको पात्र उपहार दियो, साथै आफूले लगाइराखेको एउटा औँठी पनि दिने ईच्छा गर्‍यो, परन्तु गोपाले आफ्नो सुरिलो स्वरमा त्यस औँठी नदिन अनुरोध गरिन् । त्यो कुराले सिद्धार्थको मन उनीप्रति आकर्षित भयो । अनि सौन्दर्यशाली चम्पकवर्णी मुग्धा यशोधराले पनि मनैमन उहाँलाई आफ्नो हृदयको देवता ठानिन् ।

महाराजा शुद्धोदनले युवराज सिद्धार्थको विवाह राजकुमारी गोपासंग गराइदिन महाराजा दण्डपाणीसंग अनुरोध गरे । राजकिय परम्परा अनुसार राजकुमारी गोपासंग विवाह गरी पत्नीको रूपमा प्राप्त गर्नको लागि सिद्धार्थ कुमारले आफ्नो शौर्य (पराक्रम) को प्रमाण दिनु पर्ने आवश्यकता पयो । कुमारले सबै शस्त्रअस्त्रको कौशलताबाट

सबैलाई प्रभावित गरिदियो । स्वयम्बरको दिनमा एउटा हठी चञ्चल घोडालाई त्यहाँ उपस्थित अरू कुनै पनि राजकुमारले बसमा लिन सकेनन्, तर त्यही घोडा राजकुमार सिद्धार्थसामु गएर पाल्तु मृग जस्तै नम्र भई निहुरिन पुग्यो । त्यसपछि क्षत्रीयोचित गुणले सम्पन्न राजकुमार सिद्धार्थसंग देवी गोपाको विवाह कार्य सम्पन्न भयो । आफ्नो हृदयश्वरको छाँया जस्तै रहेर दुलही गोपाले आफ्नो प्रिय स्वामीकी सच्चा अनुगामिनी बनिन् । विवाह पश्चात् नौ दश वर्ष सम्म त हाँसी खुशी सुखमय जीवन बिताईन् । यसै बीच दुलही गोपा गर्भवती भईन् । त्यस अवस्थामा एक रात उनीले अनौठो सपना देखिन्— “एउटा सेतो रंगको गोरू दगुर्दै दरवारतर्फ लम्किरहेको थियो । त्यस गोरूको शीरमा मणि थियो, र त्यसको सिंग फराकिलो थियो । उनले ढोका बन्द गर्ने आदेश दिइन्, तर ढोका बन्द गर्न सकेनन् । यत्तिकैमा उनी विउँफिन् । परन्तु त्यो सपनामा सुनेको “त्यो समय अहिले आईसकेको छ” भन्ने बाक्यले उनीलाई थरथर काँपाइदियो ।

गहभरि आँसु गरी उनले त्यस सपनाको वृत्तान्त आफ्नो हृदय— देवतालाई बताईन् । कुमार सिद्धार्थले उनलाई सान्त्वना दिएपछि बल्ल उनलाई निद्रा लाग्यो । राजकुमारलाई जुनबेला देखि उसले वृद्ध, रोगी, मृतक व्यक्ति र भिक्षुलाई देखेको थियो, त्यसबेला देखि उनको चित्त मुक्तिमार्गको खोजीतर्फ केन्द्रित भइराखेको थियो । आखिर एकदिन उनले निश्चय गरेर आफ्नी प्रिय पत्नी गोपा र भरखर जन्मिएको बालक राहुललाई त्याग गरेर शून्य रात्री प्रहरमा दरवार, बैभव, प्रणय एवं स्वजनस्नेहसंग बिदा लिएर गए । रात्रीको प्रहरमा अनोमा नदी पारी पुगेपछि महाभिनिष्क्रमणको निमित्त उसले आफ्नो वस्त्राभूषण एवं कण्ठक घोडा समेत छन्दकलाई हस्तान्तरण गरी आफू स्वयं बनबासी भए ।

देवी गोपा जब निन्द्राबाट विउँफिन्, तब उनको सर्वस्व नै नाश भइसकेको थियो । आँसुले भिजिएकी विरहिणी गोपाले कठिन साधना गर्दै प्रिय स्वामीलाई पर्खिरहन थालिन् । राजाकी बुहारी भएर पनि युवराज्ञीको वस्त्राभूषण त्याग गरेर उनी पनि सन्यासिनी भई त्यागी जीवन बिताउन थालिन् । सौभाग्यको चिन्ह चुरा चारवटा र टीका एउटा मात्र उनको श्रृङ्गारको साधनको रूपमा बाँकी रह्यो । राजा शुद्धोदन र महारानी महाप्रजापती गौतमीको सेवा र बालक राहुलको पालनपोषणमा जुटिरहिन् । उनी आफ्नो आराध्य बनबासी भएको खबर सुनिसकेपछि आफ्नो श्रीमानको सच्चा

सहधर्मिणी भएर उनी मात्रै वैभवको बिचमा कसरी बसीरहन सक्थिन् र ?

धेरै वर्ष सम्मको कठोर तपस्या पछि कुमार सिद्धार्थले मारलाई पराजित गरी बोधिज्ञान प्राप्त गरेर बुद्ध हुनुभयो । ऋषिपतन मृगदावनमा उहाँले धर्मचक्र प्रवर्तन गर्नुभयो । फेरि प्राणी मात्रको दुःखलाई आफ्नो करुणाद्वारा हटाउँदै धर्मोपदेशको अमृतवर्षा गर्दै कपिलवस्तुमा आईपुग्नु भयो ।

धेरै समयावधि देखि प्रतिक्षा गरिरहेकी गोपालाई उनको ससुरोले भगवान् बुद्ध समक्ष जाने सल्लाह दिनुभयो । तर श्रद्धामयी मानिनीले आफ्नो अविचल भक्ति राखेर अनुनयपूर्वक भनिन्— “उहाँ यहाँ आउनुहुनेछ ।”

महाराजा शुद्धोदनले आफ्नी बुहारी गोपालाई एकलै छोडेर जान सक्नुभएन । तथागत उनको अविचल भक्तिदेखि प्रसन्न हुनुभयो र उहाँ आफै गोपा बसीराखेको कक्षको ढोकामा पुग्नुभयो । देवी गोपाले आफ्नो हृदयका देवता सिद्धार्थलाई विश्व देवताको रूपमा देख्नु भयो । बिरहिणी गोपाले विश्वको सुख शान्तीको लागि आफ्नो सबै सुख त्याग गर्नुभयो । काषायवस्त्र धारण गर्नुभएका दिव्य देवता तथागतलाई उहाँले के दिन सक्नु हन्थ्यो र ? आफ्नो काखमा रहेको पुत्र राहुल नै उहाँको सर्वस्व धन थियो । त्यागको त्यस पुणित प्रतिमाले आफ्नो एकमात्र प्रिय पुत्र राहुललाई भगवान् बुद्धको चरणमा अर्पण गरिदिनुभयो ।

कालान्तरमा आफ्ना देवतुल्य ससुरा महाराजा सुद्धोदन परलोक भइसकेपछि उहाँले पनि प्रव्रज्या ग्रहण गरी भिक्षुणी हुनुभयो । थेरी भइ सक्नुभएपछि भिक्षु संघबाट उहाँको नाम भद्राकात्यायनी राखिदियो । कठिन साधना एवं शील पालना गर्नु भएको कारण भगवान् गौतमको जीवनकालमा नै भद्राकात्यायनी (गोपा) लाई पनि अग्रश्रावक सारिपुत्र, महामौद्गल्यायन र बक्कुल स्थविर संगसंगै महाभिज्ञा प्राप्त भयो ।

तथागतले भिक्षुणीहरूलाई पद प्रदान गर्नुहुँदै भिक्षुणी भद्राकात्यायनीलाई पनि यसरी पद प्रदान गर्नुभएको थियो— “भिक्षुहरू ! महाभिज्ञा प्राप्त भिक्षुणी श्राविकाहरू मध्ये भद्राकात्यायनी अग्र रहेको छ ।”

देवी गोपा आफ्नो पतिको सच्चा अनुगामिनी हुनुहुन्थ्यो । वैभवमा वैभवमयी, फेरि त्यागमय जीवनमा सच्चा साधिका हुनुहुन्थ्यो । महाकारुणिकको कल्याणमयी पावन गाथामा उहाँको करुणाको कथा युग-युगसम्म पनि श्रद्धापूर्वक स्मरण भइरहने छ ।

नेपालीमा अनुवाद- वीर्यवती

भिन्तुना !

जिमि म्हयाय्चा श्रृष्टि ताम्राकार (संजीव रत्न ताम्राकार व शोभना ताम्राकारया म्हयाय् मय्जु) सन २०१७ या स्नातकोत्तर तह डेभलपमेन्ट स्टडिज विषयल्य् काठमाडौं विश्वविद्यालय पाखें विशिष्ट श्रेणी सरहया ग्रेड प्वाइन्ट पास याना: प्रथम जूगु कारणं नेपाल विद्याभूषण पदकं विभूषित जूगु लसताय् साधुवाद व्यक्त यासे थुजोगु सफलता हानं हानं प्राप्त यानावं च्वने फय्मा धका: भिन्तुना च्वना ।

न्यू ताम्राकार हाउस

भोटाहिटी, काठमाडौं

लुम्बिनीको बगैँचामा एक दिन

— राम बाबु थपलिया, युके

भगवान बुद्धले पहिलो पाईला टेक्नुभएको पवित्रस्थल लुम्बिनी, युनेस्को अन्तराष्ट्रिय विश्व सम्पदाको एक महत्वपूर्ण धार्मिक तिर्थस्थान हो । रानी मायादेवी आफ्नो माईती देवदह जान लागदा यस सुन्दर वनमा एक छिन आराम गरी यहाँ वृक्षको सहारामा बैशाख पूर्णिमाको दिन सिद्धार्थ गौतमलाई जन्म दिनुभएको हो भन्ने तथ्य पुरातात्विक उत्खननहरूबाट पत्तालागेको हो । सिद्धार्थ जन्मने वित्तिकै सात पाइला हिंडेको र उहाँको सबै सात पाइलामा कमलको फुल फक्रिएको थियो । उहाँले त्यसपछि यो मेरो अन्तिम जन्म हो भनेर उद्गार गर्नुभएको हो भन्ने भनाई पनि पुरातन शास्त्रहरूमा उल्लेख भएको पाईन्छ । उनै सिद्धार्थ गौतमले करिब २५०० वर्ष अघि कठिन साधना गरि बुद्धत्व प्राप्त गरि गौतम बुद्धको नामबाट प्रसद्धि प्राप्त गर्नु भएको र देशदेशान्तरमा आफ्नो शिक्षाबाट मानव जीवनमा शान्ति स्थापना गर्न महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्नुभएको तथ्य हामी सबै सामु छुँदैछ । यहाँ स्थित मायादेवी मन्दिर राजा अशोकले बनाएको भन्ने यथार्थ पनि उत्खननहरूबाट प्रष्ट भएको छ । पुनरुत्थान गरिएको मन्दिरसँगै उक्त अशोक स्तम्भ पनि पाईएको छ जसमा यहाँ भगवान जन्मनु भएको सहितको ब्रामि भाषाको लिपिमा लेखिएको छ ।

यस्तो पवित्र तिर्थस्थलको भ्रमण गर्न वर्षेनि हजारौ श्रद्धालुहरू देशविदेशबाट आउने गरेको पाईन्छ । यस पवित्र स्थलमा एक दिन भए पनि गएर आफ्नो मन शान्त होस् भन्ने सोचले हामी परिवार सहित चैत्र महिना ९ अप्रिल २०१६ मा भ्रमण गर्ने सौभाग्य मिलेको थियो । भैरहवाबाट करिब १२ किलोमिटर उत्तरमा रहेको लुम्बिनी करिब ११५० विगाहाका फैलिएको छ भने यहाँ विभिन्न बुद्ध धर्मको संस्कृती भल्काउने बौद्ध गुम्बा तथा बगैँचाहरू छन् । यहाँ सम्म आउन पहिले भैरहवा सम्म यात्रि बस, टुरिष्ट बस या भैरहवा विमानस्थल सम्म प्लेन अनि ट्याक्सी वा रिक्सा लिई आउन सकिन्छ । गौतम बुद्ध विमानस्थल भैरहवालाई अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थलमा

विकास गर्ने कार्य पनि अघि बढिरहेको छ । यसको निर्माण सम्पन्न भएपछि विदेशबाट सोभैं लुम्बिनी जान सकिने छ । भैरहवा विमानस्थलबाट गाडिमा यहाँ आईपुग्न करिब १५ मिनेट जति लाग्छ ।

यहाँ वरिपरि आफ्नो बजेट अनुसारको होटेल, गेष्टहाउस तथा अन्य प्रकारका बासस्थानहरूको पनि व्यवस्था गरिएको छ, लुम्बिनी विकास कोषले व्यवस्थापन गरेको बगैँचाको परिधि भित्र केही उत्कृष्ट होटेल सेवाहरूको व्यवस्था गरिएको छ । ती होटेलहरू आधुनिक सुविधाहरूले सम्पन्न छन् । कतिपय विहारहरूले विना शुल्क तिर्थालुहरूको लागि बासस्थानको व्यवस्था गरिएको पाईन्छ । जस्तो नेपालको एक विहारमा विभिन्न आस्थावनाहरूले धर्मशालाको रूपमा पाहुना गृह निर्माण गरि दिएका रहेछन् । त्यहाँ बास बस्न जानु अगाडि नै सम्पर्क गरेर कोठा बुक गर्नु पर्ने त्यहाँका एक कर्मचारीले जानकारी दिए । नजिकैको सिद्धार्थनगर नगरपालिकाको भैरहवामा पनि स्तरिय होटेलहरूको व्यवस्था छ ।

लुम्बिनीको बगैँचा छिर्न नजिकैको बसपार्कमा ओर्लेर रिक्सामा वा हिडेर जान सकिन्छ । विहारहरू घुम्न जान आफ्ना निजी सवारी साधनहरू लान भने बन्देज गरिएको पाइयो । तर कुनै कुनै ठाउँमा भने आफ्ना गाडीहरू पनि लगेको पाईयो । जाने बाटोमा विभिन्न समानका पसलहरू र चिया, चिसो पेय पदार्थ र खाजा पसलहरू पनि खोलिएका छन् । पसलहरू र चिया, चिसो पेय पदार्थ र खाजा पसलहरू पनि खोलिएका छन् । पसलहरू अगाडी एउटा ठूलो तलाउ पनि छ । तलाउको अर्को पट्टि नयाँ अनुसन्धान केन्द्र तथा संग्रहालय बनिरहेको थियो । यहाँ रहेका विभिन्न विहारहरू घुम्न विचमा एक लामो नहरको व्यवस्था गरिएको रहेछ । त्यस नहरमा डुंगाको पनि व्यवस्था भएको रहेछ । तर हाम्रो भ्रमणको समयमा त्यो विग्रिएकोले हामी रिक्सामा सबैतिर घुम्ने योजना बनायौं । नहरको दुवैतिर हिंडेर भ्रमण गर्नेहरूको लागि पनि ठूलो बाटोको व्यवस्था छ । यहाँ वरिपरि

लगाइएका फलफुल लगायतका विभिन्न वृक्षहरूले गर्मियाममा शितलता प्रदान गरेर सहाएका छन्। नहरको अन्तको भागमा एउटा शान्ति दिप अखण्ड रूपमा बलिरहेको छ। त्यसपछि हाल निर्माणाधिन शान्तिढोका हुँदै शान्ति मार्गबाट हिंडेर मायादेवि मन्दिर जान सकिन्छ।

बुद्ध भगवान जन्मनु भएको मायादेवी मन्दिर र सँगैको अशोक स्तम्भ यहाँको मुख्य आकर्षक हो भने नेपाल सहित अन्य विभिन्न देशका विहारहरूले अन्तर्राष्ट्रिय संस्कृतिको परिचय दिएको पाईन्छ। मायादेवि मन्दिर भित्र भगवान जन्मनु भएको स्थान सैनिक सुरक्षा सहित भक्तजनहरूलाई हेर्ने व्यवस्था गरिएको छ। यहाँ उत्खनन गरिएका पुराना भग्नावेशहरू पनि हेर्न पाईन्छ। मन्दिर भित्र चारै तिर घुमेर हेर्ने व्यवस्था छ भने कतिपय श्रद्धालुहरू यहाँ बसि ध्यान गरि रहेको पनि पाईयो। यस्तो पवित्रस्थलमा केहीबेर बसेर ध्यान गर्न पाउनु ठूलो सौभाग्यको खेल नै हो भन्नु पर्छ। मन्दिरको मुख्य प्रवेशद्वार अगाडि सानो तलाउ छ र त्यस अघि बोधि वृक्ष को चौतारो छ। उक्त चौतारो मुनि बसेर पनि श्रद्धालुहरू ध्यान गरिरहेका पाइन्छ। एकातिर भिक्षुहरू लस्कुरै बसेर भिक्षायाचन गरिरहेको पनि देखिन्छ। यस चौतारोमा श्रद्धालुहरूले दान गरिरहेको पनि पाईन्छ।

भिक्षादानको सम्बन्धमा त्यहाँ एक वृद्ध भिक्षु र एक महिला विचको एक सम्वाद स्मरणिय लागेको थियो। महिला भन्दै हुनुहुन्थ्यो त्यहाँ भिक्षा याचना गर्न बसेका भिक्षुहरूलाई लछित गर्दै भिक्षा सबैलाई दिनु हुँदैन बरु चाहिएको व्यक्तिलाई मात्र दिनु पर्छ। उनीहरू तन्दुरुस्त देखिन्छन्। उनीहरू काम गरेर आय अर्जन गर्न सक्छन्। त्यस्ता भिक्षुहरूलाई भिक्षादान दिनु हुँदैन। अर्कातिर भिक्षु भिक्षा याचना गर्ने सबैलाई दिँदा हुन्छ र शुद्ध भावनाले गरिएको भिक्षादानले भिक्षादान गर्ने व्यक्ति तथा भिक्षा दुवैलाई परिशुद्ध पार्ने कुरा बताउँदै हुनुहुन्थ्यो। संवादपछि उहाँले आफ्नो भोलाबाट केही नगद भिकी सबै भिक्षा याचकहरूलाई दान दिनुभएको थियो।

लुम्बिनी बगैचालाई पूर्व पश्चिमी विहार क्षेत्रमा विभाजन गरि संयोजित रूपमा विकास गरेको पाईन्छ। यहाँ लुम्बिनी संग्रहालय र लुम्बिनी साँस्कृतिक केन्द्रको

पनि स्थापना गरिएको छ। जापानको यस क्षेत्रमा शान्ति स्तुप र बगैचा पनि निर्माण गरेको छ। यहाँका मुख्य विहारहरूमा नेपालको महा बौद्ध विहार तथा अन्य विहारहरू, थाइल्याण्ड विहार, जापान विहार, भारत विहार, चाईना विहार, कोरिया विहार, म्यान्मार विहार, अष्ट्रिया विहार, जर्मनी विहार, भियतनाम विहार, आदि छन्। कतिपय निर्माण भै चालु अवस्थामा छन् भने अरू निर्माणाधिन छन्। नेपाल, अष्ट्रिया र जर्मनीको विहारको विचमा एउटा सफा पानी सहितको ठूलो तलाउको पनि निर्माण गरिएको रहेछ। तलाउमा माछाहरू तथा अन्य चलचरहरू स्वतन्त्र रूपमा पौडिरहेका थिए भने बाहिर बगैचामा चराचुरूङ्गहरू पनि तथा हाँसहरू पनि देखिन्थे।

यी विहारहरूमा नियमित रूपमा बौद्ध शिक्षा सम्बन्धी प्रवचन, ध्यान कार्यक्रमहरू, आदि हुने गरेको कुरा पनि थाहा पाईयो। यस्ता कार्यक्रममा भाग लिन आफ्नो समय र चाहना अनुकुल सम्बन्धित विहारमा सम्पर्क गरि भाग लिने व्यवस्था पनि गरिएको छ। आफ्नो समय र श्रोत साधन छ भने लुम्बिनी सँगैको बुद्ध भगवानसँग सम्बन्धित देवदह, कपिलवस्तु आदि ठाउँहरू पनि घुम्न सकिने छ। यहाँ एउटा बौद्ध विश्व विद्यालय पनि स्थापना गर्ने लक्ष रहेको कुरा लुम्बिनी विकास कोषको दिर्घकालिन परि योजनामा उल्लेखित छ। अहिले एउटा विद्यालय भने संचालनमा रहेको देखियो।

समग्रमा लुम्बिनी एक धार्मिक स्थल र अभ्यात्मिक ज्ञानकुञ्ज हो भने यो स्थललाई एक रमणिय पर्यटन स्थलको रूपमा पनि विकास गरिएको पाईयो। नेपालमा रहेको युनेस्को विश्व सम्पदा लुम्बिनीमा एक रात विताउन पाएकोमा हामी धेरै खुशि छौं। देश विदेशमा रहनु भएका महानुभावहरूलाई समय, साधन र श्रोतले भ्याएमा यस विश्व सम्पदाको भ्रमण गर्न आग्रह गर्दछु। यस्तो भ्रमणहरूले लुम्बिनीलाई अन्तर्राष्ट्रिय जगतमा अझ बढि प्रचार प्रसार गर्न मदत पुग्नेछ भने यहाँ संचालित होटेल तथा अन्य सुविधाहरूको पनि सहि उपायोग गर्न सहयोग पुऱ्याउन सक्छ भन्ने विचार छ।

(साभार- *Lumbini Journal*, Vol. 20, BE 2561, May 2017)

धर्मकीर्ति विहारय् अन्तरीक्ष यात्री डा. सान्द्रा हल माय्गनस

दिव्या ताम्राकार

हनेबहःम्ह नबिन चित्रकार दाजुयागु 'भी पृथकजनपिनि ज्ञानया चाकः तचाकः जुयावनेमा' धइगु कुतलय् इलय् ब्यलय् धर्मकीर्ति विहारय् बुद्ध धर्म सम्बन्धी व नेपालभाषा परिषदय् भाषा, साहित्यया बारे विदेशी विद्वान, विदुषी पाहाँपिनिगु प्रवचन व अन्तरक्रिया जुइगु याः । व हे भवलय् वंगु २०७५ जेठ १७ गते अमेरिकाया अन्तरीक्ष यात्री मय्जु डा. सान्द्रा हल माय्गनस (Dr. Sandra Hall Magnus) यागु प्रवचन धर्मकीर्ति विहारय् न्यनेगु सुअवसर चूलात ।

सन् २००२, २००८ व २००९ यानाः स्वक्वः तक अन्तरीक्षय् यात्रा याये धुंकूम्ह वय्कलं मुक्कं प्यलात्या अन्तरीक्षय् ई बिकूगु खः । अमेरिकाया Illinois राज्यया छगू गांयाम्ह, छगू साधारण परिवारयाम्ह भिनिदँ दुम्ह छम्ह मिसामचां अन्तरीक्षय् वनेगु म्हगस म्हंकागु, अन्तरीक्षं पृथ्वीयात स्वयेगु म्हगस म्हंकागु व बुलुं थःगु लक्षपाखे पलाः न्ह्याकाः अन्तय् सफल जूगु थःगु अनुभवया खँ न्ह्यइपुक कनादिल ।

अतिकं भावुक जुयाः वय्कलं थःगु अनुभवया खँ थुकथं कनादिल –

“अन्तरीक्षं पृथ्वील्य स्वयेबलय् केवल छगः वँचुसे च्वंगु बँग्वारा खनेदु, थीथी देय्या सिमाना खनेमदु । छगू ग्रह, छगू प्रणाली (System) । अनं स्वयेबलय् केवल छगः ग्वलाःगु पृथ्वी खनेदइगु मखु, पृथ्वीया छगू अर्धगोलाकार सतह (Horizen) खनेदइ । यइपुसे च्वंगु, शान्तगु, विशालगु । उकियात भुनातःगु वायुमण्डल तसकं सालुसे च्वं, चिफि । अनं नेपालया हिमालत खनेदु । चिचिग्वः अनं स्वयेबलय् । जिं अन च्वनाः हे छन्हु अवश्य

नेपाः वने धकाः मतिइ तया । भिदँ तकया कुतः लिपा बल्ल जिगु म्हगस पूवन । जि नेपाः वयाः हिमालय् (लाङ्गताङ्ग क्षेत्रय्) निला च्वनावया ।

अथे हे अनं सहारा मरुभूमि नं खनेदु । तांन्वःगु थाय्, फिट्रं जक दुगु थाय् जूसां अनं स्वयेबलय् छगू सुन्दर दृष्य खनेदु । समुद्रय् छाल वइथें फि नं सनाच्चनी । गथे हिमालयागु अनुभव यायेत हिमाले हे वनेमाः, मरुभूमियागु अनुभव यायेत मरुभूमिइ हे वनेमाः अथे हे अन्तरीक्षयागु अनुभव थन च्वनाः याये फइमखु । अनुभव यानाः प्राप्त जुइगु ज्ञान व व्वनाः वा न्यनाः कायेगु ज्ञानय् यक्व अन्तर दइ । अनुभवपाखें प्राप्त ज्ञानं व्वनाः, न्यनाः थुइकाच्वंगु ज्ञानय् हिलासु हयाविइ । (Experiential knowledge is different and it changes the understanding.) सर्वसाधारण मनूतय्त नं अन्तरीक्ष यात्रा याकाः अन्तरीक्षया अनुभव कायेकेगु ग्वसाः NASA या दु । अन्तरीक्षय् च्वनेबलय् तिनि पृथ्वीया महत्व गुलि दु धकाः अनुभव यायेफइ । अन्तरीक्ष यात्रां मनूयात यक्व खँ स्यनिइ ।”

अथे हे वय्कलं अन्तरीक्षय् च्वनावलय् गुरुत्वाकर्षण शक्ति मदुगुलिं थम्हं भचा हे शक्ति छ्यले म्वाःगु खँ कनादिसे पृथ्वीइ भीसं गुरुत्वाकर्षण शक्तिया हुनिं यक्व शक्ति छ्यले माःगु, गुगु छगू अजूचायापुगु खँ जूगु यथार्थ खँ कनादिल । अथे हे अन्तरीक्ष यान दुने व पिनेया अनुभवया खँ, लिहांवयाबलय् समुद्रय् क्वहांवयागु खँ अले ताःई लिपा वायुमण्डलय् सासः लहानागुया अनुभव रोचक भावं कनादिल ।

वय्कलं थम्हं सयेकागु बुद्ध धर्मया ज्ञानयात

व्यवहार्य् छ्यलागु खँ कनादिल । वय्कलं धयादिल
 – “यक्व हे मनूत जिमिगु खँ न्यनेत आतुर
 जुयाच्चनी । थजागु अवस्थाय् जिमिसं हथाय् मचासे
 बांलाक विचाः यानाः जक खँ तयेमाः । जिमिगु
 छगू जक बांमलाःगु खँपाखें यक्व मनूतय्त
 बांमलाःगु लिच्चः लाकी । अथे जूगुलिं सकल
 मनूतनाप मैत्रीपूर्ण, करुणापूर्वक व्यवहार यायेमाः ।
 बांमलाःगु विचालं, बांमलाःगु शक्तिं मेपिन्त
 बांमलाःगु असर लाकी । थःत मेपिसं बांमलाःगु
 व्यवहार याःसां थः संयम जुयाः बांलागु व्यवहार
 याये फुसा जक छम्ह अन्तरीक्ष यात्री थःगु गहन
 जिम्मेवारी पूर्वके फइ । थथे जुइ फयेकेत बुद्धया
 ज्ञान, ध्यानं यक्व गुहालि याः । छगू अजूचायापुगु
 खँ छु धाःसा, नासाय् भिंखुगु थी थी देशयापिं
 वैज्ञानिकत छथाय् च्वनाः ज्या याइ । थुपिं
 वैज्ञानिकतय् थी थी भाषा, थी थी संस्कृति, थी थी
 धर्म, थी थी राजनैतिक परिवेश, जीवन प्रतिया थी
 थी धारणा जूसां तबि अति सौहार्द्रपूर्ण वातावरणय्,
 शान्तपूर्वक कथंहंक ज्या जुयाच्चनी । थथे जुइफुगु
 धयागु हे बुद्ध शिक्षा, ध्यान व मैत्रीभावनाया हुनिं
 खः ।”

कन्हय् कुन्हु ‘नेपालभाषा टाइम्स’ पत्रिकाय्
 वय्कःया बारे पिहांवःगु बुखँय् बुद्ध धर्मया बारे
 वय्कलं धयादीगु विचाः थुकथं च्वयातल –
 “अन्तरीक्षय् च्वनेबलय् गबलें गबलें मानसिक
 तनाव जुइ । अजागु इलय् आनापान ध्यान च्वनेगु ।
 अन्तरीक्ष यात्राय् वनेबलय् गबलें नं नकारात्मक
 विचाः याये मज्यू । छुं नं खँय् काचाक्क प्रतिक्रिया
 नं बिइ मज्यू । वास्तवय् बुद्धिज्म धयागु थ्व हे ला
 खः नि ।”

डा. सान्द्रा हल माय्गनस छम्ह खगोलविद,
 भौतिक शास्त्री, अन्तरीक्ष यात्री जूसां वय्कःयागु
 सादा जीवनशैली, नायूगु वचन, क्वमिलु पहः आदिं

जितः तसकं प्रभावित यात । छम्ह ल्वःमंके मफइम्ह
 व्यक्तित्व, छम्ह आदरणीय व्यक्तित्व, छम्ह अनुशरण
 याये योग्यम्ह व्यक्तित्वकथं जिं वय्कःयात खंका ।
 विकासया लँपुइ खासा पलाः छिनाच्चंगु नेपाःया
 छम्ह नेपाःमिं वय्कःथें जाःम्ह बक्तित्वया प्रवचन
 न्यने खंगुलिं ग्वसाःखलः धर्मकीर्ति बिहार संरक्षण
 कोष व सहजकर्ता नबिन चित्रकार दाजुप्रति आपालं
 कृतज्ञ जुया । छन्हु डा. माय्गनसजुं थःगु जीवनी
 च्वयादी जुइ, अले हलिं न्यंकया मनूतय्सं वय्कःया
 अनुभव पूर्वक व्वने खनी जुइ, नापं जिं नं शायद !
 लिसाः –

थुगुसी बिस्कं आयामयाम्ह व्यक्तित्व, छम्ह
 अन्तरीक्ष यात्री, डा. सान्द्रा हल माय्गनसयात
 प्रस्तुत यानादिल नबिन चित्रकार दाजुं । छगूकथंया
 वैज्ञानिक प्रयोगशाला, ‘अन्तरीक्ष यान’य् यात्रा
 यानाबलय् थःत बुद्ध शिक्षां गुकथं प्रभावित यात
 व थम्हं बुद्ध शिक्षायात छ्यलाः अन्तरीक्ष यात्रा
 ताःलाकेत तिवः जूगु खँ वय्कः मय्जु डा. सान्द्रा
 हल माय्गनसं कनादिल गुगु खँ आदर्श बौद्धजनपिनिगु
 निरितिं महत्वपूर्ण खः । अन्तरीक्ष यात्राय् बुद्ध धर्मया
 प्रभावया बारे प्रवचन न्यनेगु त्वःताः चूलाकादीम्ह
 नबिन चित्रकार दाजुयात हाकनं छक्वः साधुवाद !

धर्मकीर्ति पत्रिकाको विशेष सदस्य

क्र.सं. ८८२

किशोर महर्जन

ल.पु. शिव बहिल, शंखमूल

रु. २,१००/-

क्र.सं. ८८३

रामबहादुर महर्जन

ल.पु. मिखा बहाल, पाटनढोका

रु. २,५००/-

खोकीको व्यथाबाट कसरी बच्ने ?

डा. डी.बि. रोका

सामान्य परिचय -

आयुर्वेद अस्पतालको ओ.पि.डि.मा स्वास्थ्य परिक्षण गर्न आउने रोगीहरू मध्ये करीब ४०% रोगीहरूमा श्वास प्रश्वास प्रणालीमा लाग्ने यो रोग पाइएको छ। वर्ष भरिको तथ्याङ्क हेर्दा सबै ऋतुमा यदाकदा पाइए पनि काँस रोगको प्रिमलेन्स शीत ऋतु (आश्विन देखि माघसम्म) मा बढी रहेको देखिन्छ। आधुनिक चिकित्सा विज्ञानमा काँस (Caugning Disorder) लाई रोग नभनेर कुनै रोगको लक्षण मानिएको छ। यद्यपि आयुर्वेदले यसलाई एउटा रोग मानेर विशेष उपचारको व्याख्या गरेको छ। बाल-वृद्ध एवं स्त्री पुरुष अथवा कुनै पनि उमेर समूहको व्यक्तिलाई यो रोग हुन सक्छ। विशेष गरी प्राणवाह स्रोतस र हृदय सम्बन्धी विकारका विविध अवस्थाहरूमा यो रोग एक प्रमुख क्लिनिकल सीन्ड्रोमको रूपमा पाइन्छ। प्राणवाह स्रोतसम्म कुनै प्रकारको विकृतिको कारणले कुनै अनावश्यक पदार्थ जब उत्पत्ति हुन शुरू हुन्छ, त्यसलाई बाहिर निकाल्नको निम्ति प्राणवाह स्रोतसम्म उत्तेजना हुन शुरू हुन्छ, जसबाट काँस रोगको उत्पत्ती हुन्छ।

काँस रोगको कारण -

काँस रोग सामान्यतः निम्न कुराहरूको अत्यधिक सेवन गर्नाले हुन सक्दछ-

- १) अधिक धुलो वा धुँवायुक्त वातावरणमा रहनु।
- २) खाद्य पदार्थ निल्ने समयमा अचानक अन्न नलीको सट्टा श्वास नलीमा प्रवेश हुनु।
- ३) अधिक व्यायाम गर्नु।
- ४) रूक्ष (रूखो वा सुख्खा) अन्नपानको अधिक सेवन गर्नु।
- ५) छिँक (छिँउँ) आदि प्राकृतिक आधारणीय वेगहरूको बलपूर्वक धारण गर्नु।
- ६) किमी (जीवाणु) एवं विषजन्य पदार्थ श्वासनलीमा प्रवेश गर्नु।
- ७) अति शीतल (चिसो) जलको सेवन गर्नु अर्थात शीत ऋतुमा अति शीत (चिसो) वातावरणमा अधिक

समय रहनु आदि।

उपरोक्त कारणहरूबाट प्राणवाह स्रोतमा जब वातको किया (Nerves impulsion) मा विकृति भई उत्तेजना उत्पत्ति हुन्छ। फलस्वरूप काँस रोग उत्पत्ति हुन्छ।

काँस रोगको प्रकार -

काँस रोगको स्वभाव एवं रूप र निदानको आधारमा यस रोगलाई निम्न पाँच समूहमा विभाजन गरिएको छ -

- १) वातज काँस (Dry or Irritative or non-productive cough)
- २) पित्तज काँस (Cough with purelent sputum and fever)
- ३) कफज काँस (Cough of longer decreation with excessive mucoid sputum)
- ४) क्षतज काँस (Cough with haemoptysis)
- ५) क्षयज काँस (Cough with excessive loss of body weight and immunity)

काँस रोगको निदान -

प्राचिन समयमा काँस रोगको निदान (रोग विनिश्चय) केवल लक्षणको आधारमा गरिन्थ्यो। जसमा कहिले काहिँ चिकित्सकहरूलाई बढी समय लाग्ने तथा पूर्णरूपमा रोग विनिश्चय गर्न कठिनाई पनि हुन सक्थ्यो भने वर्तमान समयमा पश्चिमी मुलुकहरूको प्रविधिहरू काँस निदानको लागि सम्भव भएसम्म प्रयोग गर्न सकिन्छ। जसबाट यस रोगको निदान बढी सजिलो र भरपर्दो हुन सक्छ। यस प्रकारका प्रविधिहरू निम्न लिखित रहेका छन्।

- १) रक्त परीक्षण (Examination of Blood)
- २) खकार परीक्षण (Examination of Sputum)
- ३) उरोप्रदेशको क्षकिरण परीक्षण (X-ray of chest and Bronchography)
- ४) उरोप्रदेशको प्रत्यक्ष परीक्षण (CAT scanning of chest)

- ५) उरोप्रदेशको प्रत्यक्ष परीक्षण (Bronchoscopy examination)
 - ६) फोक्सो तन्तु परीक्षण F.N.A.C. or Biopsy of lungs for histopathological examination)
 - ७) फुफुसावरण परीक्षण (Pleuroscopy and pleural biopsy for histopathological examination)
- कहिलेकाहिं हृदय रोगको कारणले पनि काँस रोग हुन सक्ने हुँदा E.C.G एवं (Echocardiogram) पनि गर्न जरूरी हुन्छ ।

उपरोक्त प्रविधिहरू मध्ये जुन शुलभ र बढि भरपर्दो हुन्छ, त्यही प्रविधि प्रयोग गरेर काँस रोगको अन्तिम निदान (complete Diagnosis) गर्न सकिन्छ ।

काँस रोगको चिकित्सा-

काँस रोगको लागि सर्वप्रथम रोगीलाई धुलो, धुँवा, ठण्डी आदि वातावरण एवं आहार विहारबाट अलग राख्नु पर्दछ । त्यसपछि वातज काँसको लागि सितो पलादि, तालिसादि चूर्ण १-१ चम्चा मिसाएर दिनको ३-४ पटक तातोपानी अथवा महको साथ दिन सकिन्छ । कहिले काहिं उक्त औषधीहरूको साथमा विषनाशक (Antiallergic) औषधी जस्तो हरिन्द्र खण्ड, शिरीपादी, कवाच आदि पनि दिनुपर्ने हुन्छ । तुलसी चिया, वातज काँसको लागि लाभदायक हुन्छ । पित्तज काँसको लागि जीवाणु नासक औषधि जस्तै सेप्टिलिन दुई टेबलेटका साथमा गौदन्ती भष्म तातो पानी अथवा महको साथमा दिन सकिन्छ । त्यस्तै कफज काँसको लागि वासा चूर्ण मिसाई दिनको ३ पटक अथवा वासासव १० एम.एल. मा १० एम.एल. मनतातो पानी मिसाई दिनको ३ पटक दिन सकिन्छ । यसैगरी क्षतज काँसको लागि वासा चूर्ण ३ ग्रा. मा ५०० मि.ग्रा. (शुद्ध फिटकीरी) स्फाटिका मिसाएर दिनको ३ पटक मन तातो पानीमा दिन सकिन्छ । क्षतज काँसमा

यदि ज्वरो पनि छ भने सेप्टिलोन २ टेबलेट दिनको ३ पटक दिनु उचित हुन्छ । क्षतज काँसमा सितोपलादि, तालिसादि, वासाचूर्ण सबै बराबर मात्रामा मिसाएर ३ ग्रा. दिनको ३ पटक तातो पानीका साथ दिन सकिन्छ । यसको साथमा बल्य एवं म्हण औषधी जस्तै च्यवनप्रास बलेह आदि २ चम्चा विहान बेलुका दूधका साथ दिन सकिन्छ । यस अतिरिक्त विभिन्न कम्पनीहरूले निर्माण गरेका पेटेण्ट औषधीहरू जस्तै - बयोषादी बटि, भाषा सिरप, हपीन सिरप, हनिटस सिरप, कुफोल, कफलेट सिरप आदि पनि आवश्यकता अनुसार प्रयोग गर्न सकिन्छ ।

यस प्रयोगशालीय एवं क्ष.किरण परीक्षणबाट स्पष्ट निदान भइसकेपछि यदि बलियो प्रकारका जीवाणु पनि खकारमा देखिन्छन् - अर्थात फोक्सोमा घाऊ देखिन्छ भने उपयुक्त (Antibiotics) प्रतिजिविकी औषधीहरूको पनि प्रयोग गर्न जरूरी हुन्छ । कहिलेकाहिं क्षतज काँसको रोगीको उरोप्रदेश अथवा फोक्सोमा अर्बुद पनि उत्पन्न हुन सक्ने हुनाले त्यसको विशेष प्रकारको अर्बुद रोगको निदान एवं उपचारको व्यवस्था भएको स्वास्थ्य संस्थामा पठाउनु पर्दछ । यदि क्षयज काँस राज्य क्षमाको साथमा रहन्छ भने काँसको साथमा राज्यक्षमा को पनि चिकित्सा गर्नु पर्दछ ।

रोकथाम-

धुलो धुवा र ठण्डीबाट अलग रहनु, न्यानो कपडा लगाउनु, तुलसी चिया आदि समय समयमा सेवन गर्नु आदिलेकाँस रोगको रोकथाम गर्न सकिन्छ ।

(साभार- आयर्वेद, मासिक पारिवारिक स्वास्थ्य पत्रिका वर्ष- १, अंक-१, माघ २०१८)

धर्मकीर्ति पत्रिकालाई सहयोग

उपासक ह्यान मान ताम्राकार महाबौद्धबाट धर्मकीर्ति पत्रिकाको उत्तरोत्तर प्रगति कामना गरी रु. ८,०००/- (रु आठ हजार) चन्दा प्रदान गर्नुभएको छ । धर्मकीर्ति पत्रिका उहाँको आयु आरोग्य एवं निरोगी कामनाका साथ साधुवाद व्यक्त गर्दछ ।

मेपितं स्यानां थःगु दशा फाला वनी मखु

सुनिता मानन्धर

भीसं मोहनी नखःयात छगू परम्परा कथं नालाचवना । भी सकसिनं तः जिगु नखः कथं हनाचवना । खयूत ला थुकी सकारात्मक पक्ष नं यक्व हे दु । अथे हे नकारात्मक पक्ष नं थुकी दुथ्याः भीसं थुगु निगुलिं पक्षयात स्वानाः परम्परा कथं हनाचवना । थुकिया बांमलाःगु वा नकारात्मक पक्षयात वांछवयेगु कुतः मयाना । थुकी छुं हिउपाः हल कि अशुभ जुइ धकाः भय कयाचवना । अले सलंसः दं न्ह्यःनिसें न्ह्याःगु परम्पराय् विश्वास याना । उकी कथहं हना । तर सुनानं यात धायेवं उकियात कथहं हनेमाः धइगु मद्दु । सुनानं धाल धायेवं उकियात मिखा तिसिनाः विश्वास याये नं मजिउ । तथागत बुद्ध स्वयमं नं धयाबिज्याःगु दु । - यदि सुं भिक्षु भगवानया धर्म विनय शासनयात बांलाक थू धकाः धाःसा तुरन्त नाला काये मते । सुं नं संघया म्हुतुं न्यनागु थ्व धर्म व विनय खः धाःसां छथुं विश्वास याये मते । अतिकं बहुश्रत भिक्षुपाखें न्यनाः ग्रहण यानागु धर्म खः, विनय खः धाःसां याकनं विश्वास याये मते । थुगु सकतां खंयात तुलना यानाः स्व । लना स्व । विनय नाप मिले जू मज्जू । तथागतया बचं खः मखु दक्व थुइकाः स्व । खः धकाः प्रमाणित जूसा जक नाला का ।

थुकथं सुनानं धाल । सुनानं यात धायेवं उकियात परम्परा कथं जक न्ह्याके मजिउ । परम्पराय् दुथ्याःगु सत्य तथ्य व वैज्ञानिकतायात नं थुइकेमाः । विकृतियात नं उले फयेकेमाः । मखुसा परम्परा मात्र छभाः या लु जक जुइ । थ्व हनागुया छुं मू दइ मखु ।

परम्परा न्ह्याकेगु कारण थीथी कथं दइ । विश्वास व आस्थाया कारणं थःगु फाइदाया कारण वा बाध्यताया कारणं परम्परा न्ह्यानाचवनी । न्ह्याकाचवनी । आस्था दुनुगलं पिज्वइगु भाव खः । आस्था दत कि मिखा तिसिनाः नाला काइ । थःगु सर्वश्व बीत नं तयार जुइ । ज्यानया तकं वास्ता याइ मखु । थन नं बुद्धकालया खं उला स्वये । बुद्धकालय् हजाम (सुभद्र) प्रव्रजित जुल । छन्हु तथागत आतुमाय् थ्यंकाबिज्यात । अबलय् भिक्षु सुभद्रया तथागतयात भोजन याकेगु इच्छा जुल । वं थः निम्ह कायपितं सः तल । इमित गांगामय् सँ चाके छवल । तथागतयात भोजन याकेत सँ चाकः वःपिं धकाः सकसिनं

सिल । उकिं अन सँ चाकः वःपिं म्वःम्वः दत । सँ चाके म्वाः पिनि नं. सँ चाकल । थुकिं यानाः माःगु स्वयां आपाः भोजन सामाग्री मुन । थुकिं सीदु आस्था व विश्वासं मिखा तिसिनाः ज्याखँ याइ । थन तथागतप्रति आस्था दुगु कारणं सँ चाके म्वाः पिसं नं सँ चाकल ।

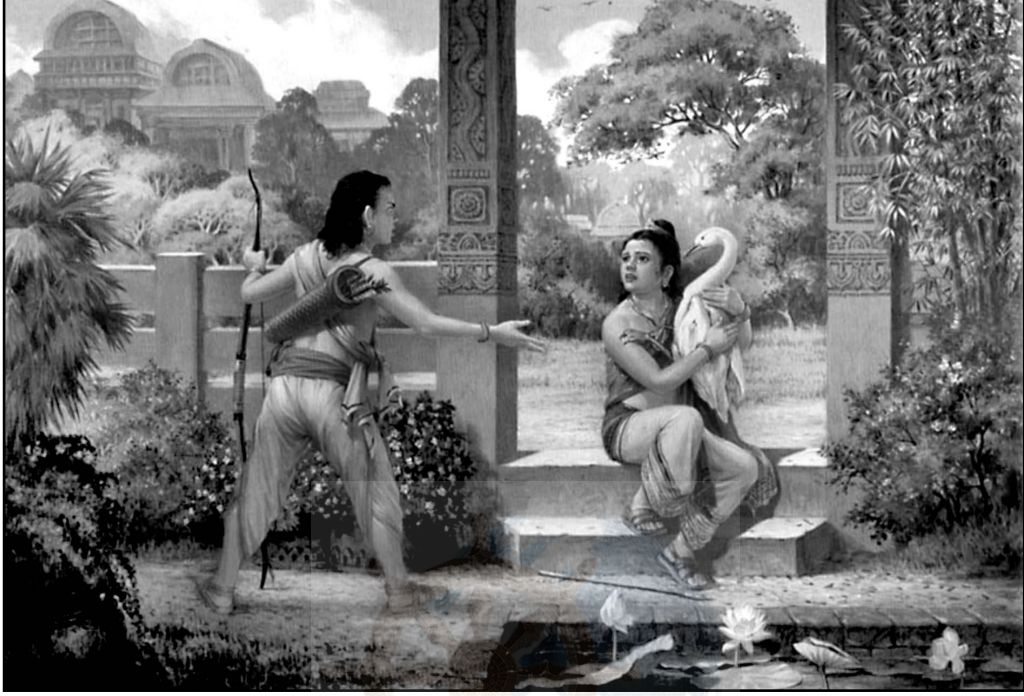
गुलिं परम्परा न्ह्याकेत राज्यं संरक्षण याना तइ । थज्याःगु परम्परा जुजुनिसे प्रजा थ्यंका नाला काइ । प्रजाया आस्था मदुसां बाध्यतावश न्ह्याकाचवनी । याना जुइ । यदि उकथंया परम्परा मन्त्याकूसा राज्यं दण्ड व सजाय नं वीफु । उकिं दण्ड सजायया भयया कारणं नं राज्यं दयेकूगु ज्याखँ नाला काइ । थुगु खँ रोजमल्लया घटनां नं क्यं । रोजमल्ल आयुष्मान आनन्दया पासा खः । उगु इलय् कुशीनगरय् छगू नियम दु । तथागत बिज्याइगु इलय् सकसिनं दर्शन याः वनेमाः । यदि वसपोलया दर्शन याः मंवाःसां न्यासः जरिवाना पुलेमाः । उकिं रोजमल्ल नं तथागतया दर्शन याः वन । थन रोजमल्लं दण्ड सजायया भयया कारणं राज्यमा परम्परायात नाला काल ।

छकः निकः दोधारय् नं लायेफु । समाजया प्रतिस्थापित ज्याखँ गथे मयाये । अफ सः सिउ धाःपिं विद्वान व आचार्यपिसं धाःगु खँ । मयात कि भय जकं ब्वलनी ला धकाः अन्यौलय् लाइ । याये हे मखु धाःसां पण्डित विद्वानया खँ । मखु धयां विश्वास याइ मखु । खः धाये थःगु नुगलं वी मखु । थन असत्य धकाः म्हुतुं पिकाये फइ मखु । परम्परायात मिखा तिसिनाः न्ह्याके माली । तर पण्डित वा आचार्यतय् खँ जुल धायेवं सदां सत्य हे जुइ धइगु मद्दु । उमि नुगलय् नं मभिं सुला च्वनेयः । थःगु फाइदाया ज्याखँ जक यायेयः । थुकथंया ज्याखँ बुद्धकालय् नं जूगु खः । कोशल राज्यय् चान्हय् प्यम्ह नरकीय प्राणीपिनि हाःसः तायेदत । थुकिया निवारणया लागि आचार्ययात सःतल । आचार्य सर्वचतुष्कं यज्ञ यायेमाःगु खँ कन । थुकिया लागिं प्यम्ह मनू, प्यम्ह किसि, प्यम्ह सल, प्यम्ह द्रहं माग यात । थुकथंया सकतां आपालं ला नये न्ये दइगु जुल । हानं आपालं धन मुने दइगु जुल । तर तथागत बुद्धया खँ न्यनाः पशुघात यानाः यज्ञ मयात ।

(बाँकी २० पेजय्)

Prince Siddhartha saved the Swan

✍️ Sujankirti Bhante, UK

Prince Siddhartha saving wounded Swan

A long time ago, there was a Prince called Siddhartha in an ancient city of Kalpilavatthu - (Kapilvastu) near Himalaya.

Prince Siddhartha was very kind hearted, friendly and hospitable to everyone, he never insulted anyone, he was very generous and always helped people in need. He also loved animals and often played with them.

One day Prince Siddhartha went out with his friends, Prince Ananda and Mahanama, also joined in with this event. Prince Siddhartha's close cousin, Prince Devadatta also joined on the day. Even though they were both cousins, they were very different, their characters, manners and behaviors were very different. Prince Devadatta was not a good man. He had a very cruel mind and unkind to friends. He liked to create troubles, easily got angry and was full of jealousy and envious towards others.

On that day, they all went out to have great fun. Prince Devadatta took his bow and arrow with

him, he saw something flying in the sky from the distance, it was a beautiful white swan. Devadatta took his arrow and shot it immediately and hit the swan. The swan fell down on the ground. When Prince Siddhartha saw the swan fall down, he ran to the swan, it was hit by Devadatta's arrow and was bleeding and crying in vain, Siddhartha felt sad and sorry for it.

The Prince gently held the swan, and comforted it, so it would no longer be frightened then pulled the arrow out of its wing. After that, he found an herb which would stop bleeding and would heal the wound. He applied this medicinal herb to the wound. Prince Devadatta was very angry at Siddhartha's action and demanded that he gave the swan to him as it belongs to him as he was the one who shot it .

Hey! That is mine ! Give it to me now !

"I will not" said Prince Siddhartha and he would not hand the swan over to Prince Devadatta and replied, "she is injured"

"But I am the one who shot it ! Stop messing and give it to me now !

It is true indeed, that it is rightfully yours because you shot it she is still alive, in that case, shouldn't she belong to the person that saved her?

But, it is still mine, I shot it !

No, it is mine.

It's mine !

No one was ready to give up so Prince Siddhartha suggested, "why do not we go and ask the wise for help and find out who does the swan belong to ?

Prince Devadatta agreed with him fine !

At the meeting, the topic of the dispute was, "who does the swan belong to ?"

There were two different and opposing views, according to the Law of Kingdom, the swan right fully belonged to the person who shot it. No, said the opposition, the swan should belong to the person who saved it's life ! They could not come to any conclusion, they argued for a long time, but neither of them could accept the other opinion. But then, suddenly, a young man appeared at the meeting, pardon me, my friends." It was a young wise minister, Mahanama, "May be of assistance in finding the right answer to this dispute, Mahanama asked? Are we not talking about" life !

Don't you think that "life" is precious and very important to the living? If the argument is between the one who saved a life and the one who tried to destroy it ...them which one should the swan belong to ?

They whispered, with each other for a few minutes and finally the judges came to conclusion that "The right of the ownership of the swan would belong to Prince Siddhartha."

"What ! ? Devadatta was not happy."

"Thank you for your kindness", said Prince Siddhartha, when the discussion between the great wise ones had concluded, Prince Siddhartha took the swan home and took very good care of the swan until it could fly back to the sky once again.

Prince Siddhartha was born in 623 BCE in ancient kingdom of Kapilvathu in present day Nepal. When he was 35 years old, he was known as the Buddha, one who knows what should be known and always taught to love all, shared with others, respecting friends and families, not speaking lies and unkindly words, and not eating or drinking things that clouds the mind.

The moral of the story is –

All living creatures belong to those who protect their lives, not to those who destroy them.

क्रमशः

मेपितं स्यानां थःगु दशा फाला वनी मखु

थुकथं मभिंगु बिचाः दुपिं आचार्यपिं बोधिसत्वया इलय् नं दु । वेनसाख जातकय् नं ऐश्वर्यया लोभ याःम्ह पुरोहितया खँ न्ह्यथनातःगु दु । जुजुया आचार्य थः पुरोहित जक जुयां मगाः थें तायेकल । वं एकछत्र देय्या पुरोहित जुइगु इच्छा यात । पुरोहितं सारा जम्बुदिपया जुजु पिनि मिखा लिकायेमाःगु खँ कन । थथे यायेवं सार जम्बुदिपया जुजु छम्ह हे जुइ अले थः नं सारा जम्बुदिपया पुरोहित जुइ धइगु आशा यात । थुकिं याना पुरोहितं मखुगु खँ ल्हात । उकुन्ह मोहनि न्ह्यःन नं अथे हे जुल । सकसियां लिमलाः । सकसियां थःथः कथंया धन्दा । गुलिसियां व्यापारया धन्दा । गुलिसियां छें बांलाकेमाःगु धन्दा । गुलिसियां हलंज्वलं मदइगु धन्दा गुलिसियां भव्य नकेगु धन्दा । गुलिसियां बांलाःगु वसः पुने मखनिगु धन्दा । अथे

हे गुलिसियां खा, फै, दुगु न्याये मखनीगु धन्दा । दँयदसं थःगु आगमय् बलि बियाच्चंगु । आगमय् बलि मबिसे मजिउ, मखुसा द्यः तंचाइ । थःगु लजगाः स्यनी । पितुं सराः बी । मभिं जुइ । अशुभ जुइ । उकिं तः धिकःम्ह दुगु, फै मखुसा चीधिकः म्हासां स्यायेमाः । अम्ह थःगु सवारी साधनय् खा छम्हासां स्यायेमाः । मखुसा थुकिं मनु क्यली । दुर्घटना जुइ । घाःपा जुइ । अम्ह ज्यान तकं वनी । मोहनिबलय् साधनय् बलि बीमाः । थुकिं दछि तक जुइगु दुर्घटनायात पनी । थुकथं मोहनि बलकि सकसियां धाप्पु ज्वः लाइ थः म्वायेत मेपितं स्याइ । थःगु दसा फालु वंकेत मेपितं बलि बी । तर भय, दुर्घटना, दुःख न्ह्यागु इलय् नं वयेफु । थुकिं तःमि चिमि, मचा ल्याय्म्ह बुराबुरि धाइ मखु । सुयां हत्या यानाः थ्व तनी मखु । व भीसं खना हे नं च्वनागु दु ।

The Goat who Saved The Priest (Ignorance)

Once upon a time, there was a very famous priest in a very old religion. He decided it was the right day to perform the ritual sacrificing of a goat. In his ignorance, he thought this was an offering demanded by his god.

He obtained an appropriate goat the sacrifice. He ordered his servants to take the goat to the holy river and wash him and decorate him flower garlands. Then they were to wash themselves, as part of the purification practice.

Down at the riverbank, the goat suddenly understood that today he would definitely be killed. He also became aware of his past births and deaths and rebirths. He realized that the results of his past unwholesome deeds were about to finally be completed. So he laughed an uproarious goat-laugh, like the clanging of cymbals.

At the midst of his laughter, he realized another truth - that the priest, by sacrificing him, would suffer the same terrible results, due to his ignorance. So he began to cry as loudly as he had just been laughing !

The servants, who were bathing in the holy river, heard first the laughing and then the crying. They were amazed. So they asked the goat, "Why did you loudly laugh and then just as loudly cry ? What is the reason for this ?" He replied, "I will tell you the reason. But it must be in the presence of your master, the priest."

Since they were very curious, they immediately took the sacrificial goat to the priest. They explained all that had happened. The priest, too, became very curious. He respectfully asked the goat, "Sir, why did you laugh so loudly, and then just as loudly cry?"

The goat, remembering his past lives,

said, "A long time ago, I too was a priest who, like you, was well educated in the sacred religious rites. I thought that to sacrifice a goat was a necessary offering to my god, which would benefit others, as well as myself in future rebirths.

However, the true result of my action was that in my next 499 lives I myself have been beheaded ! " while being prepared for the sacrifice, I realized that today I will definitely lose my head for the 500th time. Then I will finally be free of all the results of my unwholesome deeds of so long ago. The joy of this made me laugh uncontrollably.

" Then I suddenly realized that you, the priest, were about to repeat the same unwholesome action, and you would be doomed to the same result of having your head chopped off in your next 500 lives! So, out of compassion and sympathy, my laughter turned to tears."

The priest was afraid this goat might be right, so he said, "Well, sir goat, I will not kill you." The goat replied, "Reverend priest, even if you do not kill me, I know that today I will lose my head and finally be released from the results of my past unwholesome action."

The priest said, "Don't be afraid, my fine goat. I will provide the very best protection and personally guarantee that no harm will come to you." But the goat said, "Oh priest, your protection is very weak, compared to the power of my unwholesome deed to cause its necessary results."

So the priest cancelled the sacrifice, and began to have doubts about killing innocent animals. He released the goat and, along with his servants, followed him in order to protect him from any danger.

The goat wandered into a rocky place. He saw some tender leaves on a branch and stretched out his neck to reach them. All of a sudden a thunderstorm appeared out of nowhere. A lightning bolt struck an over-hanging rock, and cut off a sharp slab, which fell and chopped off the goat's head! He died instantly, and the thunderstorm disappeared.

Hearing of this very strange event, hundreds of local people came to the place. No one could understand how it had happened.

There was also a fairy who lived in a nearby tree. He had seen all that had occurred. He appeared, gently fluttering in the air overhead. He began to teach the curious people, saying, "Look at what happened to this poor goat. This was the result of killing animals! All beings are born, and suffer through sickness, old age and death. But all wish to live, and not to die. Not seeing that all have this in common, some kill other living beings. This causes suffering also to those who kill, both now and in countless future rebirths.

"Being ignorant that all deeds must cause results to the doer, some continue to kill and heap up more suffering on themselves in the future. Each time they kill, a part of themselves must also die in in this present life. And the suffering continues even by rebirth in hell worlds!"

Those who heard the fairy speak felt that they were very lucky indeed. They gave up their ignorant killing, and were far better off, both in this life, and in pleasant rebirths.

The moral is: Even religion can be a source of ignorance and a source of misery.

(Source: *Lumbini Journal*, Vol. 20, BE 2561, May 2017)

बनेपा ध्यानकुटी विहार तथा मेत्ता सेन्टर (मैत्री केन्द्र) को लागि सहयोग

- १) साहेब लाल शाक्य, चारदोबाटो, बनेपा दि. न्हुछे रत्न, रत्न केशरी शाक्यको पुण्यस्मृतिमा रु. १०,०००/-
- २) भिक्षु अश्वघोष महास्थविर, ध्यानकुटी विहार, बनेपा रु. ५०००/-
- ३) दया लक्ष्मी भोछिभोया, पुलबजार, बनेपा रु. २४००/-
- ४) निर्मला मानन्धर, असन, कमलाक्षी, रु. २०००/-
- ५) शान्ता श्रेष्ठ, भोलखा टोल, बनेपा रु. १२००/- तथा भोजन प्रदान
- ६) बसुन्धरा डंगोल, दछुटोल, बनेपा रु. १२००/-
- ७) भक्तिमाया सेंजु, दछुटोल, बनेपा रु. १२००/-
- ८) सुर्यभक्त श्रेष्ठ, दछुटोल, बनेपा रु. १२००/-
- ९) दिल शोभा शाक्य, चारदोबाटो, बनेपा रु. १२००/-
- १०) चतुर लक्ष्मी शाक्य, चारदोबाटो, बनेपा रु. १२००/-
- ११) सानु नानी शाक्य, चारदोबाटो, बनेपा, रु. १२००/-
- १२) शोभा मानन्धर, चारदोबाटो, बनेपा रु. १२००/-
- १३) तुयू लक्ष्मी, अशोक रत्न शाक्य परिवार बनेपाबाट खाद्यान्न प्रदान
- १४) प्रेमज्योती शाक्य, बनेपा रु. ५००/-
- १५) राकेश शाक्य, बनेपा रु. ५००/-
- १६) प्रज्ञा पुचः, दरवार मार्ग, काठमाडौँबाट भोजन प्रदान ।

धर्मकीर्ति विहार

गतिविधि

गुंला पर्व एक महिना धर्मकीर्ति विहारमा बुद्ध पूजा र धर्मदेशना

धर्मकीर्ति विहारमा हरेक वर्षमा मनाइने गुंला पर्व यस वर्षमा पनि एक महिना सम्म बुद्ध पूजा र धर्मदेशना गरी सम्पन्न गरिएको छ । मिति २०७५ साल श्रावण २७ गते आईतबार देखि भाद्र २५ गते सोमबार सम्म सञ्चालित उक्त कार्यक्रम यसरी सम्पन्न भएको छ ।

क्र.सं.	मिति	बुद्ध पूजा गर्नुहुने गुरुमांहरू	धर्मदेशना गर्नुहुने भन्ते गुरुमांहरू
१.	श्रावण २७ आईतबार	अमता	धम्मवती गुरुमां
२.	श्रावण २८ सोमबार	शुभवती	चमेली गुरुमां
३.	श्रावण २९ मंगलबार	पञ्जावती	पञ्जावती गुरुमां
४.	श्रावण ३० बुधबार	खेमावती	केशावती गुरुमां
५.	श्रावण ३१ विहिवार	खेमावती	खेमावती गुरुमां
६.	भाद्र १ शुक्रबार	मेत्तावती	दानवती गुरुमां
७.	भाद्र २ शनिबार	वीर्यवती	वीर्यवती गुरुमां
८.	भाद्र ३ आईतबार	दानवती	मेत्तावती गुरुमां
९.	भाद्र ४ सोमबार	इन्दावती	इन्दावती गुरुमां
१०.	भाद्र ५ मंगलबार	त्यागवती	त्यागवती गुरुमां
११.	भाद्र ६ बुधबार	शुभवती	शुभवती गुरुमां
१२.	भाद्र ७ विहिवार	अमता	अमता गुरुमां
१३.	भाद्र ८ शुक्रबार	वण्णवती	वण्णवती गुरुमां
१४.	भाद्र ९ शनिबार	अमता	दानवती गुरुमां
१५.	भाद्र १० आईतबार	वण्णवती	चमेली गुरुमां
१६.	भाद्र ११ सोमबार	वीर्यवती	वीर्यवती गुरुमां
१७.	भाद्र १२ मंगलबार	श्रद्धाचारी	श्रद्धाचारी गुरुमां
१८.	भाद्र १३ बुधबार	चमेली	चमेली गुरुमां
१९.	भाद्र १४ विहिवार	पञ्जावती	पञ्जावती गुरुमां
२०.	भाद्र १५ शुक्रबार	खेमावती	खेमावती गुरुमां
२१.	भाद्र १६ शनिबार	केशावती	केशावती गुरुमां
२२.	भाद्र १७ आईतबार	त्यागवती	भिक्षु बोधिज्ञान
२३.	भाद्र १८ सोमबार	दानवती	त्यागवती गुरुमां
२४.	भाद्र १९ मंगलबार	त्यागवती	मेत्तावती गुरुमां
२५.	भाद्र २० बुधबार	इन्दावती	इन्दावती गुरुमां
२६.	भाद्र २१ विहिवार	वीर्यवती	वीर्यवती गुरुमां
२७.	भाद्र २२ शुक्रबार	शुभवती	शुभवती गुरुमां
२८.	भाद्र २३ शनिबार	क्षान्तिवती	चमेली गुरुमां
२९.	भाद्र २४ आईतबार	पञ्जावती	केशावती गुरुमां
३०.	भाद्र २५ सोमबार	अमता	धम्मवती गुरुमां

२०७५ भाद्र १६ गते

अंगुत्तर निकाय (१०८ औं कक्षा)

विषय- रथकार वर्ग तिक निपात

प्रवचक- मदनरत्न मानन्धर

प्रस्तुती- सुर्यकाजी शाक्य

यस दिन मदनरत्न मानन्धरज्यूले रथकार वर्गको छैठौं सुत्र अपण्णक सुत्रको व्याख्या गर्नुभयो ।

६) अपण्णक सुत्र भएको भिक्षु निर्दोष मार्गको अनुगामी हुन्छ भन्नु भएको छ, ती हुन्- १) इन्द्रियमा संयमित २) भोजनमा मात्रा ज्ञान ३) जाग्रत भई बस्नु ।

१) इन्द्रियमा संयमित - चक्षु इन्द्रिय, श्रोत इन्द्रिय, घ्राण इन्द्रिय जिह्वा, काय इन्द्रिय र मनो इन्द्रिय यी ६ वटा इन्द्रियले आ-आफ्नो क्षेत्रमा अधिपत्य जमाएर बसेका हुन्छन् । भिक्षुहरूले रूपलाई देखेर, कानले शब्द सुनेर, नाकले गन्ध सुंघेर, जिब्रोले स्वाद लिएर, शरीरले स्पर्श गरेर र मनले मनमा उत्पन्न भएको विचारमा सानो भन्दा सानो अनुब्यञ्जन प्रति होस् राखी इन्द्रिय संयम भई बस्नाले मनमा अकुशल धर्महरू उत्पन्न हुन पाउँदैन । जसले गर्दा चतुआर्य सत्यको बोध हुन गई दुःखबाट मुक्त हुने मार्गको (निर्दोष मार्गको) अनुगामी हुन्छ ।

२) भोजनमा मात्रा ज्ञान - शरीरलाई जीवित राख्न आहारको आवश्यक हुन्छ । तर भोजनमा मात्रा ज्ञान हुनु आवश्यक छ । भिक्षुहरूले न मज्जाको लागि, न शरीरलाई बलियो पार्नको लागि, मात्र शरीरलाई जीवित पारी राख्न, कुनै पनि हिंसा नगर्न, ब्रह्मचरिय पालन गर्न,

पुरानो वेदना क्षय गर्न र नयाँ वेदना उत्पन्न नहोस् भनेर र आफ्नो जीवनलाई निर्दोष पूर्वक जिउनको लागि मात्र म भोजन ग्रहण गर्दछु भनी मनमा लिनु पर्दछ । यसरी भोजनमा मात्रा ज्ञान हुनु पर्दछ भनेर भगवानले भिक्षुहरूलाई भन्नु भएको छ, जुन निर्दोष मार्गको अनुगामीको लागि आवश्यक छ ।

३) जाग्रत भई बस्नु - जाग्रत भई निर्दोष मार्गको अनुगामी हुन निम्न ४ नियमहरू पालन गर्न भगवानले भिक्षुहरूलाई भन्नु भएको छ-

- (क) दिनको समयमा चक्रमण गरी वा ध्यान गरी मनको पर्दालाई निर्मल गरी बस्ने ।
- (ख) रातको प्रथम प्रहरमा चक्रमण गरी वा ध्यान गरी मनको पर्दालाई निर्मल गरी बस्ने ।
- (ग) रातको मध्यम प्रहरमा सिंह सैय्यामा लेटी जागरुकतापूर्वक उठने संकल्पका साथ बस्ने ।
- (घ) रातको अन्तिम प्रहरमा चक्रमण गरी वा ध्यान गरी मनको पर्दालाई निर्मल गरी बस्ने ।

यसरी तीन धर्मले युक्त भई निर्दोष मार्गमा अनुगामी हुन्छ र आश्रव क्षय गर्न सहायक हुन्छ ।

क्रमशः

सम्यक समाधिको अभ्यास गर्नु आवश्यक-२

आनापान सति भावनाको महत्त्वपूर्ण भूमिका नै यही हो कि तपाईं विपश्यना शिविरमा तीन दिन भित्र सरल र वैज्ञानिक ढंगले सम्बेदनाको अनुभव गर्न सक्षम बन्नु हुन्छ । यसप्रकार आनापान सतिको सही अभ्यासबाट अष्टांगिक मार्गको अर्को खुड्किलोसम्म दोहो-याउँछ, जसलाई प्रज्ञा भनिन्छ । विपश्यनाको

अभ्यासले यो पनि प्रष्ट हुनेछ ।

विपश्यनाको मार्गमा सबै अघि बढ्न सक्नु जो यसमार्गमा अघि बढेका छन् उनीहरू उत्साहपूर्वक अधिक परिश्रम गर्दै अझ अघि बढ्न सक्नु यही मंगल कामना छ ।

॥ भवतु सब्ब मंगल ॥

(साभार- २०७३ कार्तिक वर्ष ३३, अङ्क ७)

शाक्यसिंह परियत्ति तथा प्रौढ शिक्षालयमा पुरस्कार वितरण

९ भाद्र ललितपुर

शाक्यसिंह परियत्ति तथा प्रौढ शिक्षालय, थैनामा श्रद्धेय चन्द्रगुप्त महास्थविर भन्तेको सभापतित्व र ललितपुर क्षेत्र नं २ का माननीय सांसद श्री कृष्णलाल महर्जनज्यूको प्रमुख अथितित्वमा श्रीशाक्यसिंह परियत्ति तथा प्रौढ शिक्षालयको वार्षिक उत्सव एवं प्रेरणापुरस्कार वितरण कार्यक्रम सम्पन्न भयो । उक्त कार्यक्रममा विशेष अथितिहरू नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षाका केन्द्रीय परिक्षा नियन्त्रक श्रद्धेय बोधिज्ञान महास्थविर र प्रदेश सभा सांसद शोभा शाक्यज्यूको उपस्थिति रहेको थियो । शाक्यसिंह विहारका विहार प्रमुख श्रद्धेय चन्द्रगुप्त भन्तेले शील प्रार्थना गराउनु भएको उक्त कार्यक्रममा स्वागत भाषण शिक्षालयका प्रथम उपाध्यक्ष श्रद्धेय जाणवती गुरुमाले गर्नुभएको थियो भने प्रगति तथा आर्थिक प्रतिवेदन परियत्ति सञ्चालक देवेन्द्र बज्राचार्यज्यूले प्रस्तुत गर्नुभएको थियो । कक्षा १ देखि ९ सम्मका परीक्षार्थीहरूमा ७७ जना उत्तीर्ण भई ५ जनाले बोर्ड स्थान ल्याउन सफल भएको थियो । उक्त कार्यक्रममा शिक्षकशिक्षिका तथा परीक्षामा उत्तीर्ण विद्यार्थीहरूलाई श्रद्धेय चन्द्रगुप्त भन्ते, श्रद्धेय धर्मगुप्त भन्ते, श्रद्धेय बोधिज्ञान भन्ते, माननीय कृष्णलाल महर्जन, माननीय शोभा शाक्य, दाताहरू श्री मोतिलाल शिल्पकार, डा.चन्द्रेशरत्न तुलाधर, डा. केशरी बज्राचार्य, डा.मनिषा बज्राचार्य, गणेशराज शाक्यबाट नगद तथा पुरस्कार वितरण गरिएको थियो । उक्त कार्यक्रममा परियत्ति विद्यार्थीहरूले विभिन्न नृत्य, नाटक, आफ्नो वक्तृत्व प्रस्तुत गरिनुको साथै सुश्री कमला शाक्यले शाक्यसिंह परियत्ति शिक्षालयको लागि रु.पचास हजार र डाक्टर चन्द्रेश रत्न तुलाधरले शाक्यसिंह परियत्तिलाई रु.दश हजार आठ सय नगद तथानेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षालयको लागि एक लाख आठ हजार प्रदान गर्नुभएको थियो ।

परियत्ति विद्यार्थीहरू लक्की महर्जन र प्रकृति शाक्यले सञ्चालन गर्नुभएको उक्त कार्यक्रमको अन्तमा धन्यवाद ज्ञापन शिक्षालयका दुतीय उपाध्यक्ष सुश्री अमिता धाख्वाले गर्नुभएको थियो । कार्यक्रममा उपस्थित सबै जनालाई जलपान व्यवस्थाको लागि आर्थिक सहयोग समाजसेवी मोतिलाल शिल्पकारले प्रदान गर्नुभएको थियो ।

बनेपा ध्यानकुटी विहार पुनर्निर्माणया

शिलान्यास सम्पन्न

श्री भाइराजा (द्रव्यमान सिंह) तुलाधर, वसुन्धरा तुलाधर परिवारपनिगु दायकत्वय् बनेपा नगरपालिकाया मेयर श्री लक्ष्मी नरसिंह बादेज्यूया प्रमुख आतिथ्यत्वय् व ९ वडाया अध्यक्ष सेरबहादुर सुवालज्यूया विशेष आतिथ्यत्वय् वि.सं. २०७५ श्रावण १४ गते, सोमवार सुथे ८ ईलय् श्रद्धेय भिक्षु महासंघया पाखें परित्राण पाठ सज्झायन याना: ध्यानकुटी विहार पुनर्निर्माणया शिलान्यास सम्पन्न जूल ।

श्रद्धेय भिक्षु अश्वघोष महास्थविर (संघनायक) भन्तेया पाखें वि.सं. २०३० सालय् स्थापना जूगु ध्यानकुटी विहार श्रद्धालु दातापनिगु सहयोगं बेलाबखतय् भन्तेपिं च्वनेगु आवास गृह, भान्छा घर, धम्महल आदि निर्माण जुलसा २०७२ सालया त:धंगु भुक्म्पया कारणं याना: व विहारया च्वनेगु थाय् पर्याप्त मज्जुगु कारणं याना ध्यानकुटी विहार पुनर्निर्माण यायेमा:गु अवस्थायात महसूस याना: श्री भाइराजा (द्रव्यमान सिंह) तुलाधर, वसुन्धरा तुलाधर परिवारपिसं श्रद्धाचित्त उत्पन्न याना दीगुलिं दातापरिवार पिन्त श्रद्धेय भिक्षु अश्वघोष महास्थविर (संघनायक) भन्ते या पाखें व ध्यानकुटी विहार परिवारया पाखें सुस्वास्थ्यया कामना नापं साधुवाद बियाच्चना । ❀

How to Unify Buddhists in 21st Century

विषयमा एकदिने गोष्ठी सम्पन्न

२०७५ भाद्र ८ गते सोमबारका दिन निर्वाण मूर्ति विहार स्वयम्भूको, आयोजनामा होटल हिमालय कोपण्डोलमा “How to unify Buddhists in 21st Century”

विषयमा एकदिने गोष्ठी सम्पन्न भएको छ। कार्यक्रमका सभापति भिक्षु मैत्री महास्थविरबाट पञ्चशील प्रार्थना गराइएको उक्त कार्यक्रम डा. सुमन कमल तुलाधरले संचालन गर्नुभएको थियो। भिक्षुणी धम्मविजयाले स्वागत गर्नुभएको उक्त कार्यक्रम भिक्षु मैत्री र डोल्पो बुद्ध रिम्पोछेबाट उद्घाटन गरिएको थियो।

बंगलादेश र ब्राजिलका राजदूतहरू, एवं डोल्पो बुद्ध रिम्पोछे आदिबाट शुभकामना मन्तव्य व्यक्त गरिएको

उक्त कार्यक्रममा भिक्षु धर्ममूर्ति महास्थविरले आफ्नो मन्तव्य व्यक्त गर्नु भएको थियो। डा. दोमोलिनी गुरूमाले धन्यवाद व्यक्त गर्नु भएपछि भिक्षु मैत्री महास्थविरले सभापतिको आसनबाट आफ्नो मन्तव्य व्यक्त गर्नुभई सभा विसर्जन गर्नुभएको थियो।

कार्यक्रममा भिक्षुणी धम्मवती लगायत अन्य भिक्षु भिक्षुणीहरूको पनि उपस्थिती रहेको थियो।

यसरी प्रथम सत्रको कार्यक्रम समापन पश्चात् दोश्रो सत्रको कार्यक्रम शुरूवात गरियो। दोश्रो सत्रको कार्यक्रम भिक्षु धर्ममूर्ति महास्थविरको अध्यक्षतामा संचालन गरियो। उक्त गोष्ठीमा कार्यपत्र पेश गर्नुहुने व्यक्तिहरूको नाम र कायपत्र यसरी थियो –

क्र.सं.	कार्यपत्र	कार्यपत्र प्रस्तोता
१.	Strengthening Peace and Happiness in Human Society	भिक्षु कौण्डञ्ज महास्थविर
२.	Social Transformation through Buddhism	डा. मोलिनी गुरूमां
३.	The significant role of MUDITA and UPEKKHA in unifying Buddhists in 21st century	देवकाजी शाक्य

प्रस्तुत गरिएका कार्यपत्रहरूको विषयमा मदनरत्न मानन्धरबाट टिप्पणी गरिएको थियो।

अमृतमान ताम्राकारले धन्यवाद ज्ञापन गर्नुभएपछि

कार्यक्रमका सभापति भिक्षु धर्ममूर्तिले आफ्नो मन्तव्य व्यक्त गर्नुभएको उक्त कार्यक्रम पुण्यानुमोदन गरी समापन गरिएको थियो।

THE DHARMAKIRTI

A BUDDHIST MONTHLY

क्रुद्ध नागराजलाई बोध गर्नुहुँदै भगवान् बुद्ध

वर्ष-३६; अङ्क-६

बु.सं. २५६२, यँया पुन्हि

उरूबेलको कुटीमा क्रुद्ध नागराज

लेखक- कल्याण मित्र सत्यनारायण गोयन्का
अनुवाद- वीर्यवती

साष्टी जना अरहन्त धर्मदूतहरूलाई भिन्न भिन्न मार्गहरूमा बहुजन हित-सुखको लागि खटाएर पठाइसकेपछि भगवान् बुद्ध स्वयं यही उद्देश्य, लिनुभई उरूबेलको वनप्रदेशमा पुग्नुभयो । यहाँ वेरंजा नदीको किनारमा जटाधारी उरूबेल काश्यपले आफ्ना ५०० जना जटाधारी शिष्यहरूका साथ हवन यज्ञको कर्मकाण्ड गरिरहेका थिए । उरूबेल काश्यपका भाई जटाधारी नदी काश्यपका ३०० जना शिष्यहरूका साथ, र उसका अर्का भाई जटाधारी गया काश्यप आफ्ना २०० जना शिष्यहरूसंग रहने गर्थे ।

भगवान् बुद्धले उरूबेल काश्यपसंग भेटी उसको यज्ञशालामा केही समय रहनको लागि अनुमति माग्नुभयो । तर उरूबेल काश्यप कुनै श्रमणलाई उसको यज्ञशालामा रहने अनुमति दिन चाहँदैनथ्यो । त्यसैले उसले कुनै पनि यज्ञशाला खाली छैन भनी यज्ञ शालामा रहने अनुमति दिएन । तर नजिकको एक कुटीमा रहन सक्छौं भनी अनुमति दियो साथै उक्त कुटीमा भयंकर विषधारी नागराज पनि रहने गरेको र जो व्यक्ति उक्त कुटीभित्र पस्छ, उसलाई उक्त नागराजले डसेर मारीदिन्छ, भनी चेतावनी पनि दियो ।

भगवान् बुद्धले भन्नुभयो- “मलाई यस विषयमा कुनै डर छैन । म त्यस कुटीमा रहन सक्छु ।” दिन बितिसकेपछि भगवान् बुद्ध उक्त कुटीमा प्रवेश गर्नुभयो । उहाँलाई देख्ने वित्तिकै नागराज क्रुद्ध हुँदै भयंकर रूपले फुँकार्न थाल्यो । भगवान् बुद्धले उसलाई धर्मबलद्वारा शान्त पार्नु भयो । त्यसपछि उहाँ ध्यानमग्न हुनुभयो । प्रातःकाल हुने वित्तिकै बाहिरका मानिसहरू सुन्दर एवं सुडौल शरीर सहितका महाश्रमणलाई नागराजले डसेर मारिदियो होला भनी सोचिरहे । तर कुटीको ढोका खोलेर हेर्न जाँदा भगवान्

बुद्ध शान्त मुद्रामा ध्यान मग्न भएर रहनुभएको र नागराज भगवान् बुद्धको मैत्री तरङ्गमा अभिभूत हुँदै मन्त्रमुग्ध बनी उहाँको सामु लेटिरहेको देखी उनीहरू एकदम आश्चर्य चकित भए । उनीहरूले भगवान् बुद्ध संग राती यस विषधारी नागराज संग बस्नुपर्दा डराउनु भएन ? भनी सोध्न थाले ।

भगवान् बुद्ध अरहन्त र स्थित प्रज्ञ हुनुहुन्छ । त्यसैले उहाँलाई भय नहुनु स्वभाविक नै हो । नागराजको विषैली फुँकारको पनि भय रहेन । उहाँलाई नागराज प्रति क्रोध पनि थिएन । स्थित प्रज्ञ अरहन्त व्यक्ति वीत भय (भय रहित) र वीतक्रोध (क्रोधरहित) हुन्छन् । त्यसैले भनिएको छ-

विगतेच्छा भइ क्रोधो यः सदा मुक्त एव सः ।

(- भगवद्गीता - ५.२८)

उहाँ (अरहन्त व्यक्ति) इच्छा, भय र क्रोध जस्ता मनोविकारहरूबाट सदा विमुक्त रहनु हुन्छ ।

कसैले उहाँप्रति क्रुद्ध बनी फुँकार्दा भने भगवान् बुद्धले बदलामा समताको धर्मबल प्रकट गर्नुहुन्छ । उहाँ वीतकाम हुनुहुन्छ । त्यसैले उहाँ वीत शोक र वीतभय (भय रहित) हुनुहुन्छ । उहाँले मैत्री र करुणा बर्साउनु हुन्छ । किनभने उहाँ अरहन्त र स्थित प्रज्ञ हुनुहुन्छ ।

कामतो जायती सोको, कामतो जायती भयं

कामतो विष्पमुत्तस, नत्थि सोको कुतो भयं ।

(- धम्मपद २१५ पियवग्गो)

काम (कामना) बाट नै शोक उत्पन्न हुन्छ । कामबाट नै भय उत्पन्न हुन्छ । कामबाट मुक्त (व्यक्ति) लाई शोक हुँदैन । फेरि भय कहाँबाट हुन्छ ?

